

SOCIETATEA DE MÂINE

Revistă de știință sociografică, de estetică și cultură

Cuprinsul:

HORIA

PROBLEME SOCIALE: *Sensul*

ciclurilor istorice Ion Clopoșel
Statul și familia Andrei Răsvan ✕

TRANSILVANIA VECHIE: *Andrei Mocioni și istoria Transilvaniei*

. Ion Negru
Fenomenul dogojan Traian Iancu

FIGURI REPREZENTATIVE:

Dionisie Pop Marțian Dr. Vasile Turculescu
† *Ion Goron* Moise Coroiu

ACTUALITĂȚI: *Românizarea*

In jurul aflării unui mormânt Gheorghe Maior
Carnet bănățean Aurel D. Bugariu
† *Roza Cornelia Băian* Dr. Titu Popa
Sărbătoarea Blajului Horia Trandafir
Oameni și cărți Paul Teodorescu

PAGINI LITERARE: *Adoratori*

bihoreni ai lui Eminescu Iosif E. Naghiu
Sonet Ion Miuța
Versuri Virgil Tabacu
Const. Calafeteanu, V. Beneș T. Tretinescu

FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI:

Biblioteca graniței năsăudene.
— *O inițiativă lăudabilă.* —
Anuarul liceului din Blaj. —
Recoltă bună. — *Ceeace e mai drag.* —
Etnografie română. —
Institutul de Istorie Națională Cluj-Sibiu. — *Redacțional* Redacția

COPERTA: *Horia* Marcel Olinescu

Editura „Societatea de Măine“

Director: ION CLOPOȘEL

Inscrisă în registrul Trib. Com. Ilfov cu Nr. 1927. Corespondența Redacției și Administrației: Căsuța poștală Nr. 576, București I.

APARE LUNAR

anul XX

București, Mai 1943

no 5

no 393 dela apariție

ABONAMENTE ANUALE:

Abonament de sprijin	lei 3000
Autorități, birouri, biblioteci	„ 2000
Particulari	„ 1000
Studenti	„ 600

In străinătate: dublu

Abonamentele se remit anticipat prin CEC no. 1218

— Un exemplar lei 50 —

Anuarul liceului din Blaj

La Blaj apar anuare școlare din 1852. Cele dintâi au fost publicate de Canonicele Timoteiu Cipariu, membru al Academiei Române. Primele anuare blăjene s'au tipărit în limba latină, publicând și diverse studii cu subiecte românești.

În nouă decenii anuarele Blajului au adus an de an multe studii din diverse domenii, dar cele mai multe sunt din domeniul istoriei și în special al istoriei Ardealului. Am alcătuit bibliografia acestor studii și o voi publica în „Cultura Creștină”. Printre autorii acelor studii întâlnim nume cunoscute în erudiția românească: T. Cipariu, A. Bunea, Al. Borza, Șt. Marcuțiu ș. a.

Recent a apărut anuarul liceului Sfântului Vasile cel Mare pe 1941—1942, redactat de păc. dr. Coriolan Suciu, directorul liceului, autorul mai multor lucrări de istorie ardeleană, colaborator la publicațiile blăjene. Anuarul se deschide cu un articol despre I. P. S. Sa dr. Valeriu Traian

Frențiu, administrator apostolic al Sfintei Mitropolii de Alba Iulia și Făgăraș, patronul școlilor confessionale din Blaj. În acest articol păc. Suciu insistă asupra meceratismului marelui ierarh al Transilvaniei. Urmează câteva cuvântări ocazionale ale păc. dr. Coriolan Suciu. Remarcă cuvântărsa despre d. mareșal Ioan Antonescu, conducătorul statului.

D. Augustin Calliani, fost profesor al liceului din Blaj publică o conferință despre trecutul școlar al Blajului. Textul e împodobit și cu câteva clișee, reprezentând figuri blăjene. În Anuar găsim și un clișeu reprezentând pe Nicolae Iorga vorbind pe Câmpia Libertății dela Blaj.

După partea literară urmează cea oficială în care citim printre altele că elevii grupați în Societatea — Timoteiu Cipariu — au o revistă — *Mlădițe* — una din cele mai bune reviste școlare din țară.

Iosif E. Naghiu

† Roza Cornelia Băian

În Joia Patimilor, 22 Aprilie, ora 16, a închis ochii pentru totdeauna d-na Roza Cornelia Băian, soția preotului Serafin Băian din Margina, jud. Severin, în anul al 63-lea din viață și într'al 47-lea de căsătorie.

Defuncta a fost fiica asesorului cosistorial Ion Ionașiu, fost profesor la liceul „Șaguna” din Brașov și adus de fericitul Episcop Popasu să ocupe demnitatea de asesor-referent școlar la eparhia Caransebeșului; bunica sa a fost fiica protopopului Gherman din Brașov, familie înrudită cu mulți intelectuali și negustori brașoveni de frunte. În Caransebeș a primit o educație îngrijită și a urmat cursurile preparandiei ortodoxe române până ce s'a măritat cu teologul Serafin Băian și s'a așezat în străvechea parohie Margina, așteptând-o acolo o viață încordată de muncă spre binele obștesc.

Solemnitatea înmormântării s'a petrecut în cadre mărețe, luând parte întreaga comună, ba și delegați din satele învecinate: Zorani, Sintești, Coșava, Coșteiu de Sus, Nemeșești. De față erau reprezentanții autorităților de plasă, ai notariatelor, ai școlilor, și ai fabricii locale.

Prohodul a fost oficiat de un sobor de șase preoți: Alex. Po-

povici, Tib. Gherga, Dim. Nicoară, Al. Gruia, Ion Șerban și Ion Bucșa asistați de cantori și corul școlărilor locali.

Corpul neînsuflețit al defunctei fusese așezat pe catafalc în vila „Rodica” unde timp de trei zile s'a perindat lume imensă cu sufletul cernit aducându-i omagiul din urmă: simpatiile fusese-ră numeroase și sincere.

După primele slujbe sicriul a fost scos și depus pe un car tras de șase boi frumoși și împodobit cu ramuri înfrunzite și crengi de pomi înfloriți, apoi cu scoarțe și țecături românești; un alt car, tot așa de decorat aducea crucea grea de stejar pentru căpătâiul mormântului. O înmormântare după cel mai nimerit tipic țărănesc, așa cum se potrivește unei figuri trăite la țară.

Cortegiul a pornit în pasul cadențat al cântărilor funebrele, pe o vreme splendidă de primăvară însorită și cu ulițe înțesate de poporeni îndoliați. Cei mai buni cântăreți de strană s'au întrecut în troparele plângătoare.

Carul mortuar era urmat de soțul neconsolat preot Serafin, de fiica Letiția împreună cu soțul prof. Ion Clopoțel, de rudele apropiate din Sintești și Margina, apoi de o nesfârșită coloană de public.

Mai bine de un kilometru a parcurs acest cortegiu pios și sărbătoresc, în cel mai potrivit cadru rural, asociindu-se la răscruci noi și noi pelerini veniți din satele învecinate să aducă închinarea cea din urmă cu care se simțeau datori, până la bisericuța veche de lemn dela 1730 în jurul căreia se găsește cimitirul.

Sicriul a fost coborât din car și transportat pe catafalc în biserică unde s'a oficiat serviciul tradițional. După sărutarea cea din urmă, cosciugul la fost apoi scos din biserică și depus spre veșnică odihnă în mormântul proaspăt săpat de cei șapte gro-pari fruntași ai satului anume orându-iți pentru aceasta, între mormintele fiului Titu și nepotului Sorin — așa cum a dorit răposata.

Cuvântarea deasupra mormântului cu deslegările a fost rostită de preotul Dim. Nicoară, care cu un glas plin de emoție a evocat momentele mai însemnate din viața acestei alese figuri de preoteasă, conducătoare de sat. Lacrimi abundente au fost stoarse asistenței numeroase în urma acestui panegiric mișcător.

Defuncta s'a achitat anonim, fără să se pună în evidență, fără laude și fără exaltarea meritelor personale, de toate obligațiunile de cari atârnă atât de mult progresul unei comunități și chiar vredniciile pastorale ale unui preot. Nimănui nu-i pot scăpa însușirile distinse și meritele prețioase ale unanim regretatei preotese.

Țăranii au ținut să împlinească îndatoririle străvechi față de scumpa lor preoteasă pierdută, cu o grijă și atențiune puțin obișnuită: întregul ritual i-a găsit la postul de datorie ziua și noaptea timp de trei zile, jertfindu-și timpul și părăsind orice alte treburi. Cu o delicatețe și cu un bun simț rar, ei și nevestele lor au înțeles să-și ofere serviciile într'un chip cum numai niște suflete frumoase și de înaltă moralitate o pot face. Țăranii fac și de astă dată mărturia omeniei și aristocrației lor sufletești. Ei stau pildă pentru atâția surtucari cu simțul tocit în fața înălțărilor și noblețelor cuvînți.

În acest chip sufletul regretatei preotese a sburat liniștit de-a dreptul la cerurile eternității, în locurile dreptilor.

Dr. Titu Popa

SOCIETATEA DE MAINE

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ SOCIOGRAFICĂ, ESTETICĂ ȘI CULTURĂ

Sensul ciclurilor istorice

Modificările structurale ale societăților omenești dealungul veacurilor nu s'au săvârșit în răstimpuri egale și după criterii certe, ci extrem de neegulat și de capricios, fiind ele în atârnare de imponderabile cari formează încă obiectul atâtor cercetări migăloase. Nimic mai dificil decât a stabili causalități după norme strict științifice într'o materie care scapă aparatului de înregistrare ireproșabilă; științele sociale au această deficiență față de științele exacte.

Este însă la îndemâna oricui puțința de a observa și de a ști în mod neîndoios, că societățile și-au primentit conținutul și au sporit în complexitatea lor din ce în ce mai mult cu cât ne-am apropiat de epoca modernă, îmbunătățirile fiind tot mai simțite iar exigențele tot mai ridicate chiar în marile mase populare.

Odată procesul prefacerilor deslănțuit grație unor forțe lăuntrice, societățile au progresat din ce în ce mai repede. Ciclurile istorice au primit o impulsie nouă.

Evoluția a cunoscut înălțări și coborâri într'un ritm mai lent ori precipitat. Cu cât de adâncim în istorie, cu atât formele de progres se elaborează mai încet, sau, mai bine zis: mai greoi, mai nesigur, mai accidentat, pe când fazele de stagnare, nelămurire și depresiune sunt mai îndelungi, sunt aproape regulă generală. Factorii activi cari stârnesc schimbările intervin destul de anevoie și de rar, pentru că tiparele înșepenite ale stărilor sociale nu cedează decât presiunilor mari. Repulsiunea contra inovației a fost totdeauna puternică și generală.

Dacă alternanța ciclurilor istorice „conservatoare“ cu ciclurile istorice reformatoare, se producea la intervale lungi înainte, ea este mai vie și mai accelerată în timpurile moderne, pentru că agenții propulsivi ai evoluției sunt mai numeroși și macină rezistențele împotriva înoinilor.

Viața popoarelor s'a scurs în vremurile bătrâne prea arareori în albiu de suprafață, ea fiind silită să dispară asemeni fluviilor cari se scufundă subit pentru a apărea prin deschizături subterane la o depărtare apreciabilă. N'a putut fi înăbușită, ci și-a creat supape de siguranță cu forțe elementare, a izbucnit la luminisuri, istoria trebuind să ia notă despre ea.

Veacuri de întunecime voiau să neglijeze existența poporului român. Istoria este plină de descrieri ale vieții domnilor feudali și nobililor, masele fiind trecute la anonim ca elemente cantitative fără importanță, nedemne de înregistrare. Dar abuzurile minorității dominante și pornite spre acapărare exclusivă a bogățiilor, au deșteptat reacțiuni. Mulțimile cereau îmbunătățirea condițiilor de existență și dreptul de a se împărtăși mai omenește din roadele muncii. Ele ieșeau din adâncimile necunoscutului, ca dintr'un tărâm subteran de poveste, la iveală atât de impetuos și copleșitor, încât ar fi fost imposibil să fie întoarse în neființă și să li se mai conteste însemnătatea.

Putem astfel fixa o lege evolutivă: cu cât s'a înaintat în timp cu atât perioada ciclurilor istorice deprimante, retrograde și represive a fost scurtată, cedând pas ciclurilor istorice de primenire și modernizare a civilizației.

Acesta este marele bine, care a grăbit sfârșirea apăsărilor și închegarea popoarelor în unități de state suverane.

Unitatea de stat a fiecărui popor apărea ca o necesitate ce nu mai putea fi suprimată, ca o lege ce nu mai putea fi înfrântă fără grave consecințe sociale.

Nu se mai concep împotriviri contra înănușierii sub acoperiș propriu a celor de un sânge și o lege.

E pasul prim și elementar spre progres. Numai în graniți de stat propriu se completează emancipările, se desăvârșesc perspectivele, se realizează libertățile, se organizează instituțiile proprii în orice direcție, se elaborează o cultură, se crează condițiunile progresului.

Din aceste antecedente vrem să formulăm două concluziuni simple de tot, dar cari închid adevăruri ce nu pot fi nesocotite niciodată, date fiind experiențele trecutului:

a) o Românie mică a fost în chip natural și fatal nevoită să cultive ofensiva și să stea cu ochii continuu ațintiți asupra vieții conaționalilor de sub stăpânirile străine;

b) o Românie realizată în aspirațiunile sale naționale, adică o Dacie, încetează complect să mai întrețină vreo agitație, dimpotrivă: crează și cultivă relațiuni de cea mai bună, blândă, prietenească și activă vecinătate în toate direcțiile și cu toate popoarele.

Acesta a fost sensul permanent al trecutului nostru, acesta este spiritul actual, și aceasta va fi orientarea sigură (și singură) a zilei de mâine. O Dacie românească.

Nimeni nu mai poate brava ciclurile istorice ce își iutesc mersul și împing definitiv la suprafață în istorie marile comunități naționale.

Ion Clopoșel

Andrei Mocioni și Istoria Transilvaniei

Moartea lui Antoniu Mocioni de Foen, cu care se stinge familia Mocioneștilor, ne îndeamnă, ca odată cu reactualizarea originii și arborelui genealogic al familiei, să reîmprospătăm în memoria cititorilor și câte ceva din vrednicia lui Andrei Mocioni, omul care a ilustrat în chip deosebit și numele de Mocioni și sbuciumul Transilvaniei din miezul secolului al XIX-lea.

Biografia Mocioneștilor, cei mai competenți, Vicențiu Babeș și dr. Teodor Botiș, sunt de acord asupra originii macedo-române a acestei nobile familii bănățene. Nu face excepție dela acest acord nici istoriografia maghiară. Deosebiri de vederi, mai bine zis îndoeli, var să existe numai asupra locului de unde a plecat și asupra datei când a plecat întemeietorul familiei. Fapt cert, istoricește dovedit, rămâne însă constatarea că la finele sec. XVII-lea și începutul sec. XVIII-lea au imigrat în bazinul dunărean numeroase familii de macedoneni din regiunea a cărui puternic chiag aromănesc era Moscoplea. Luptele care păreau a nu se mai sfârși între Creștini și Turci au determinat desigur pe unii aromâni bogăți să-și părăsească pentru totdeauna leagănul strămoșesc, pe alții, însă — și se pare că aceștia sunt cei mai numeroși — un neastâmpărat spirit comercial și o nepotolită sete de realizări practice, de companii comerciale, îi poartă în toată Peninsula Balcanică și în tot cuprinsul Austro-Ungariei (cartea prof. univ. din Belgrad dr. D. I. Popovici, intitulată „Aromânii“ — publicată în 1934 și în românește, în trad. d-lui C. Constante — este un ghid străin prețios în urmărirea acestor aromâni ducaci, întemeietori de „negoț grecesc“ și târguri, în Serbia și Austro-Ungaria).

Intr'acel sfârșit de veac 17 sau începutul celui de al 18-lea, din cauza unora din întâmplările sau pornirile pomenite, trebuie că și-a luat toiagul pribegiei și Constantin Mocioni, întâlnit în 1750 la Budapesta, ai cărui fii: Andrei (întemeietorul liniei Mocioni de Foen) și Mihai (întemeietorul liniei de Mocioni) vor fi apoi inobilizați de Iosif al II-lea și confirmați de urmașul acestuia, Împăratul Regele Francisc I-ul. Întemeietorii inobilizați poartă în diplome pe lângă numele de Mocioni și pe acela de Popovici, pentrucă tatăl lor — spune genealogia — „...popa fuerit“, fusese popă.

După inobilizare începe inevitabilă înrudire cu familii străine (maghiare, germane, sârbești), dar, lucru curios, familia Mocioneștilor birue criza tentațiilor de noi măriri, oferite drept preț al înstrăinării, și — unic exemplu de conservare și vitalitate față de celelalte familii românești, din Monarhie — își menține și afirmă conștiința românească de neam și ortodoxie în așa fel, încât toți conducătorii românilor transilvăneni ai vremii îi simt supremația în ținută: într'o ținută căreia — spun bătrânii — privilegiul nobililor îi imprumută și sporea parcă și mai mult prestigiul și importanța dobândite în luptele politice, bisericesti, culturale și economice. Mocioniștii „prin averea și educația aleasă, primită în familie și școală, se ridică — zice dr. T. Botiș — pe o treaptă socială și culturală excepțională pentru marea familie de țărani a neamului românesc, cu preoții și pușinii ei cărturari și intelectuali, ieșiți din pătura de jos, săraci și umiliți, în Ungaria de altă dată“.

Intrarea în arena vieții publice și-o fac Mocioneștii prin cinci frați deodată: Petru, Andrei, Antoniu, Gheorghe și Lucian. Aceștia inaugurează așa numita generație luptătoare și istorică a Mocioniștilor. Petru, dar mai ales Andrei se va distinge în mod deosebit, rămânând robii treburilor publice românești toată viața, chiar atunci când amărât de purtarea corifeilor (străini sau consăngeni), ori mușcat de șarpele îndoelilor, se va retrage din ochii lumii.

Viața și activitatea lui Andrei Mocioni și mai apoi a

nepotului său Alexandru Mocioni se împletesc și confundă în așa fel cu istoria românilor de peste Carpați, încât una fără alta este cu neputință a se scrie. Să dăm întâietate celui care pune temeliele.

Activitatea publică a lui Andrei începe în administrația județului Torontal. La 1836 îl găsim secretar la Prefectură, iar la 1843 ocupând postul de subprefect. În calitate de subprefect combate cu energie demo-liberalismul reprezentat de Ludovic Kossuth, el fiind în acele vremuri — cum va fi dealtfel toată viața — un credincios conservator progresist. Evenimentele din 1848—1849 îl atrag, cum era și firesc, în matca curentului național și dinastic, definit în istorica adunare națională de pe Câmpia Libertății din Blaj, în timp ce majoritatea românilor bănățeni, reprezentați de Eftimie Murgu, mergeau cu principiile de libertate, frățietate și egalitate, potrivit directivelor luate în Adunarea din Lugoj. Cu alte cuvinte o parte dintre români vedea rezolvată durerea naționalității noastre în tabăra austriacă, iar cealaltă parte în tabăra ungurească. Cine a văzut bine? Întâmplările de mai târziu ne învață că frații, dacă nu se pot răzima ei între ei, pe inimile lor, apoi nici să nu-și aștepte mântuirea dela inima străinului, că aceasta dogoară, dar nu încălzește.

La 1847 Andrei Mocioni dă prima bătălie electorală pentru reușita fratelui său Petru ca prim reprezentant al jud. Torontal în Dieta Țării.

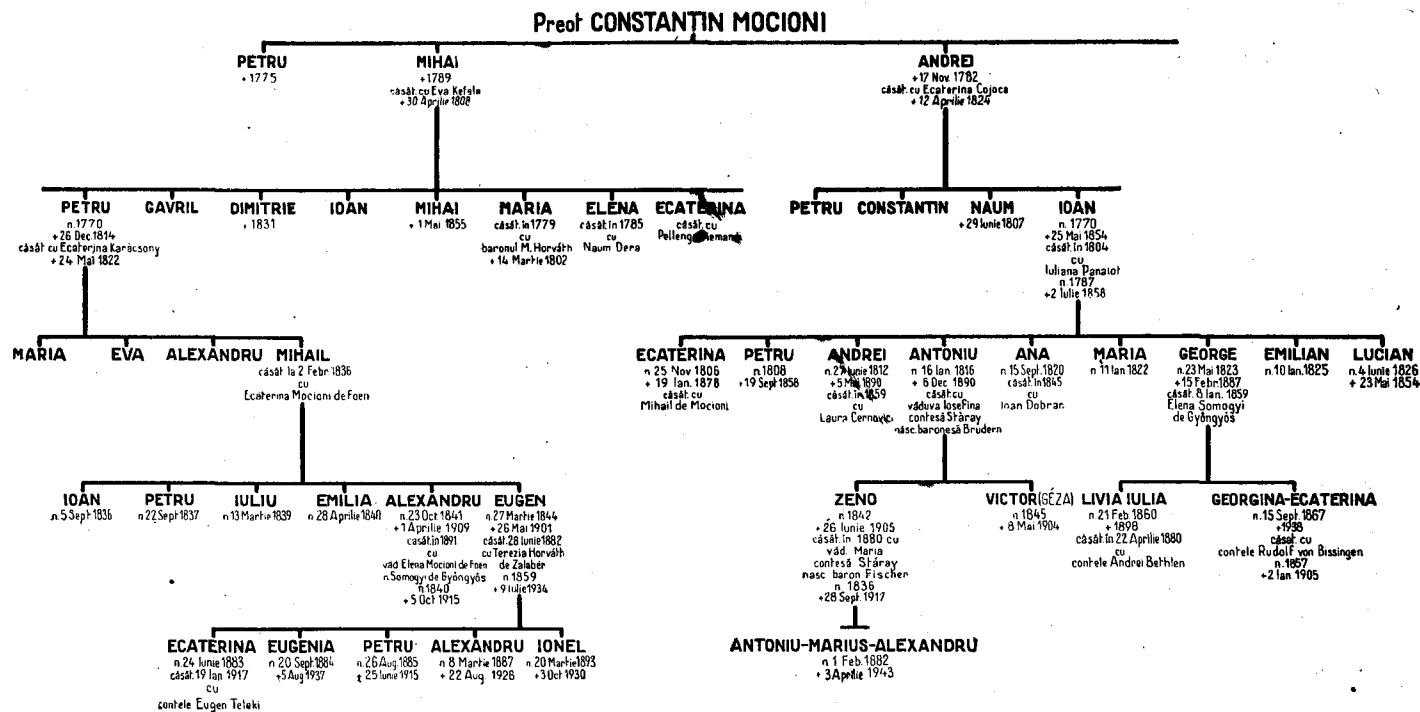
În 1848, datorită credințelor lui politice, este obligat să se refugieze din calea revoluționarilor, ca după aceea, după suirea pe tron a împăratului Francisc Iosif, să-l întâlnim în postul de comisar districțial suprem al Banatului, cu misiunea de a reorganiza provincia. Curând însă, Andrei își dă seama că guvernul noului Monarh nu era cu nimic mai bun decât celelalte guverne feudale și că, poporul român este apreciat numai atunci când Monarhia este la strâmtoare. Laudele și promisiunile sunt create anume parcă pentru români. Intr'o astfel de situație Andrei își dă demisia din postul de Comisar Suprem. Viena însă simte golul lăsat de Avram Iancu în Ardeal și face tot posibilul să nu rupă punțile de legătură și cu Mocioni. Așa se explică stăruința pusă pe lângă dânsul să primească prezidenția la Comisia Centrală din Timișoara pentru introducerea cadastrului în Banat. Dar și'n acest post Andrei se convinge că nu poate ajuta poporului român, din cauza reacțiunii guvernamentale. La 1856 A. Mocioni trage consecința firească și se retrage definitiv din serviciul Statului.

După patru ani, în 1860, Senatul Imperial din Viena, supremul for consultativ în chestiuni de legislație, de politică și administrație publică, sporindu-și numărul membrilor dela 15 la 45, la dorința Monarhului, coop-tează în sânul său și trei figuri românești reprezentative: Andrei Mocioni din Banat, Episcopul Șaguna din Ardeal și baron Nicolae Apostol de Petrino din Bucovina. Toți trei — semnificativă coincidență — se trag din neamul iute al macedonenilor care se mândresc a fi dat lumii pe neegalatul Alexandru cel Mare. Dar, din toți trei, Andrei Mocioni este ceace se numește un cap politic. Discursul său ținut în ședința 17-a din Sept. 1860, transformat apoi în memorandum-protest către Împărat, este primul rechizitoriu românesc adresat cerbiceii absolutismului Habsburgic în chiar casa Împăratului și în prezența membrilor familiei lui. „De 146 de ani — spune Mocioni — de când Banatul-Timișan a devenit sub stăpânirea Austriei, această stăpânire n'a ridicat o unică școală cu speșele Statului pentru majoritatea populației, pentru Români, nici n'a îndemnat și sprijinit măcar pe Români, ca ei să-și înființeze o școală secundară și superioară română“. Și mai departe: „In propunerea majorității (Senatului Imperial n. n.) nu

aflu garanții pentru rezolvirea chestiilor celor mai importante pentru vremurile de azi, a chestiilor de limbă și naționalitate, — și nu aflu garanții pentru independența Banatului și a Voivodinei sârbești. Suntem în vremea când un român apără și aspirațiile cehilor din Boemia și Moravia, rutenilor din Galiția, slovacilor din Ungaria, slavilor din Voivodină și românilor izolați din Bucovina. Momentul este și mai mareț prin faptul că toate aceste naționalități vin să i se închine lui Mocioni, să-i ceară sprijinul și sfatul. Discursul sincer ținut de acest mare român în Senatul Imperial a displicut însă reacționarilor în așa fel, încât îi curmă cariera în acest for al urzelilor supreme.

putea fi mulțumit dacă n'ar lipsi, din coroana mitropolită: Episcopia Timișoarei și Episcopia Bucovinei. Vicențiu Babeș, gazetarul și teoreticianul care-și situează munca și umbra în cadrul personalității lui Mocioni, spune mai târziu, în raportul ce-l face Academiei Române după moartea lui Andrei, că opinia publică de dincolo de munți consideră că „restaurarea metropoliei ortodoxe române este eminentement opera și meritul lui Andrei Mocioni”, iar partea de glorie a lui Șaguna este aceea de a fi știut să conserve, organizeze și desvolte ceea ce a dobândit intransigența lui Mocioni; Șaguna este mare în istoria bisericii noastre — spune V. Babeș — din acest punct de vedere. Contribuția meritelor celor doi bărbați merită dar să fie revăzută de istoricii

GENEALOGIA FAMILIEI MOCIONI LINIA „DE MOCIONI” ȘI LINIA „MOCIONI DE FOEN”

La 1861 Mocioni proclamă pasivitatea românilor din Banat. Câteva luni mai târziu însă, când își dă seama că pe împăcarea dintre imperiali și maghiari se pun bazele viitoare ale Monarhiei bicefale, renunță la pasivitate și recomandă candidaților naționaliști, grupuți în jurul nepotului său Alexandru Mocioni, să participe la alegeri, și „înfățișându-se în Dieta Ungariei, să formuleze și apere și aci postulatele naționale”, fiindcă de aci înainte vom fi constrânși de vitregia istoriei să colaborăm cu neprieteni. El însă stă retras până se ivește ocazia morții lui Iosif Raicici, Patriarhul sârbesc de Corloveț. Iată-l pe Mocioni intrat iarăși în arenă, de astă dată posedat: alergând, cheltuind și risipind energie, simțind parcă arsura ochilor cu care-l măsoară posteritatea românească. Este centrul motor care-și pune în cumpănă prestigiul, viața și averea pentruca biserica română, separându-se de cea sârbească, să se constituie, în sfârșit, pe bază națională și sinodală. Monumentul ce și-l ridică Mocioni cu această ocazie este din nou dintr'o bucată. El prevede tot și de astă dată, și, demască rând pe rând momelile cu care imperialiul tratău separat pe românii ungureni, ardeleni, bucovineni și conducătorii bisericii acestora, pentru a-i diviza și stăpâni după celebra formulă: divide et impera.

Jugul bisericesc și cultural sârbesc s'a năruit așadar după 170 de ani prin hotărîtorul aport personal al lui Andrei Mocioni. Acesta, peste toate decepțiile luptei, ar

bisericii, pentru prestigiul adevărului istoric, fiindcă ea nu-l coboară pe marele chiriarh Șaguna — darnic împodobit de Dumnezeu — ci-l înalță la loc cuvenit pe mireanul, acceptat chiar de mitropolitul Șaguna să arbitreze mai apoi, în conflictul iscat între dânsul și colegul său unit Șterca-Suluțiu.

Singuratecului, retras după izbitura bătăliei să-și lege rănile, i se vor adăuga mai târziu, gând la gând, nepoții săi Alexandru, Zeno și Eugen Mocioni, care îi desăvârșesc opera, contribuind la zidirea locașului metropolitănesc din Sibiu cu formidabila ziditorie de 60.000 de coroane aur.

De aci am putea spune că începe apusul soarelui luptătorului și mecenatului, care a stors din firea mândră a bănațenilor cele mai vibrante accente pentru luptele lui naționale.

Incadrând portretul lui Andrei Mocioni, constatăm că el a adus în viața publică a Transilvaniei o judecată politică severă, în care calculul ținea în loc, după împrejurări, avântul sufletului lui, care nu era cu nimic mai prejos ca al luptătorului pasionat Eftimie Murgu, bunăoară; dovadă adaptările lui la stările conjuncturale ale vieții politice austriace, cu lozincele lui succesive: 1. Egala îndreptățire politică, națională și confesională a popoarelor din imperiul habsburgic, 2. Autonomia Banatului (bine documentată din punct de vedere istoric, național și administrativ), 3. Incorporarea

Banatului în Marele Principat al Transilvaniei, 4. Uniunea tuturor Românilor din Imperiul Austriac într-un corp politic, avându-și teritoriul lor național, cu o organizație politică proprie. Adaptările și atitudinile politice ale lui Andrei Mocioni sunt întotdeauna o contra-pondere bărbătească eficace la diversele stadii în care ajung inamicii noștri din câmpul politic austriac. Dar, cu toate adaptările la împrejurări, în toată viața publică a bărbatului acestuia nu găsim o singură fisură în ținută, în demnitate. El, când se aliază pentru considerente de echilibrare a forțelor în luptă, nu este servil nici austriacilor, nici ungarilor, nici sârbilor, nici regionalismelor (regionalismul lui bănățean merge numai până acolo până unde atinge interesele vitale ale celorlalte provincii românești: Ardealul, Crișana, Bucovina) el este servil numai intereselor vitale românești. Din acest punct de vedere unii reprezentanți ai românilor de pe acele vremuri nu sunt vrednici să-i desfacă legătura încălțămintelor lui. Nici Andrei — spune istoricul — și „niciun vlăstar din generația luptătoare și istorică a Mocioneștilor n'a primit decorații și distincții, ranguri și titluri dela Împăratul Austriei și Regele apolitic al Ungariei, Francisc Iosif. În trecutul și în activitatea publică a membrilor ei (din generația luptătoare și istorică n. n.) nici cea mai minuțioasă analiză a faptelor și a situațiilor nu va descoperi vreo deviere

dela idealul național, sau abdicări rușinoase și treceri în tabăra dușmanilor: niciun membru al familiei Mocioni n'a făcut parte din vreun partid politic maghiar, din grupul de speculanți, pentru cari luptele noastre erau un mijloc de a parveni și obțineau situații personale și avantaje materiale”.

În cripta din Foenii Banatului-Timișan odihnește un ctitor al românismului transilvănean din sec. al XIX-lea. Să luăm exemplul dela el, ori de câte ori pământul, limba și credința ne sunt puse la grea cumpănă.

BIBLIOGRAFIE

Vicențiu Babeș: Notițe biografice asupra vieții și activității lui Andrei Mocioni, în public. A. ademie: Române, pag. 353—395, Buc., 1883.

T. V. Păcățianu: Cartea de Aur, VIII vol., tipărite la Sibiu și Arad în intervalul 1904—1915.

Dr. Teodor Botiș: Monografia familiei Mocioni, Buc., 1939.

Landvay Miklós: Temes vármegye nemes-családja, vol. III, Timișoara, 1905.

Ion Negru

Biblioteca graniței năsăudene

Năsăudul grăniceresc, vechea vatră pedagogică de pe Valea Someșului Mare, cu valuri spumegânde, este un vechiu centru cultural, cu rol important pentru tot nordul Ardealului și pentru Maramureșul Voevodal. În secolul al XVIII-lea Năsăudul devine capitala celor 44 de comune grănicerești (militarizate în timpul Mariei Terezia), având școli românești și fiind sediul vicarului foranei episcopale al Rodnei, adică al conducătorului bisericesc al acelei regiuni. Există o monografie a școalelor năsăudene scrisă de profesorul Virgil Șotropa și Nicolae Drăganu (ajuns mai târziu profesor la Universitatea din Cluj și membru al Academiei Române) în 1913, cu prilejul jubileului de 50 ani al liceului grăniceresc „Gheorghe Coșbuc” din Năsăud. La Năsăud apărea o revistă istorică — „Arhiva Someșană” — condusă de profesorul Virgil Șotropa. Nicolae Iorga o lauda adesea în „Revista Istorică”, apreciind materialul istoric imediat scos din arhivele Bistriței și din diversele arhive bisericești.

S-a întemeiat și un muzeu al Timutului Năsăudean, bogat în colecții referitoare la acele colț de țară. Anuaarele școalelor secundare din Năsăud, revista învățătoarească — *Vatra* — au studiat deasemenea trecutul năsăudean. Profesorul Iuliu Moșil, patriarhul culturii al ținutului, mare animator al vieții culturale din acele părți, cunoscut prin bogata sa activitate publicistică a întemeiat o bibliotecă în care au apărut lucrări despre Țara Năsăudului. Până în 1940 au apărut trei lucrări. Din 1940 nu se mai poate continua la Năsăud,

ci se continuă la Brașov. Tânărul publicist Emil Boșca-Mălin a tipărit la Brașov numărul al patrulea — Evreii în Țara Năsăudului — un studiu interesant, pentru cunoașterea trecutului Țării Năsăudului. Se mai amănă și alte cărți în aceeași bibliotecă regională. Cercetările regionale sunt foarte utile pentru studiile științifice. Cartea d-lui Emil Boșca-Mălin e editată de Asociația scriitorilor și a pu-

blicistilor năsăudeni. Intellectuali cari au fost elevii ai școalelor năsăudene formează o asociație care vrea să editeze și o revistă — *Plăuri Năsăudene* — redactată tot de d. Emil Boșca-Mălin.

Biblioteca graniței năsăudene promite multe cărți interesante despre Țara Năsăudului, frumoasele plăuri în care s-au născut și au copilărit George Coșbuc, Liviu Rebreanu și atâția alții. Probabil chiar și Ion Creangă e descendent al unei familii năsăudene, trecută în secolul al XVIII-lea în Moldova.

O inițiativă laudabilă

Zilele trecute a apărut în număr festiv „Școala Albei”, revista Asoc. Rev. din istoricul județ Alba, redactată de harnicul publicist d. Ion Raica, inspectorul școlar al județului, — având concursul unor învățători pricepuți în arta beletristică.

Redacția acestei publicații care împlinește un deceniu de apariție, a luat frumoasa inițiativă de a închina un număr festiv memoriei scumpe a învățătorilor-eroi din acest județ, cari și-au jertfit viața pe sanctuarul Patriei. În cele 90 de file ale revistei, sunt încrustate numele celor 19 eroi precum și fotografiile lor, însoțite de curte biografii.

Numeroase articole care descriu activitatea lor didactică, precum și împrejurările în cari unii dintre ei ne-au părăsit, formează o parte din lectura acestui bogat număr, pe care fiecare coleg și cititor îl va considera ca pe-o relicvă sacră.

Dar lectura esențială a acestei publicații festive, o constituie însă frumoasele poezii omagiale închinăte e-

roilor, dintre cari una se termină cu strofa următoare:

„Sădiți flori, cumuni de lauri
Pe morminte le-azezați
Și cu vii recunoștințe
Ne încetați să le udați”.

Precum și scrisorile pline de elan și îmbărbătare adresate celor dragi, de cei cari azi n. umai trăesc decât în memoria și inimile noastre.

Așa cum se prezintă numărul festiv al menționatei reviste, apărut în condiții tehnice ireproșabile, pare un adevărat album în imagini, care grăește cititorului parcă din altă lume, și-l face să iubească și cinstească cu evlavie, pe toți acei cari și-au jertfit viața pentru scumpa noastră Țară. Redacția care a făcut să apară acest număr omagial, ca un prinos de înaltă grațitudine adus celor mai buni, distinși și dragi învățători din județul Alba — merită toată atenția noastră, iar revistele surori, sperăm că se vor grăbi s'o îmite.

M. COROIU

Românizarea

Atribuirea de imobile instituțiilor publice

Decretul-lege din 27 Mai 1942, prevede între alte dispozițiuni, și atribuirea de imobile, în mod definitiv, pentru instituțiunile publice, din imobilele trecute în patrimoniul statului. Cererile trebuiau înaintate până la termenul fixat de către subsecretariatul de stat al românizării.

Fără îndoială, această dispozițiune a legii, în limita strict necesară, este justificată. Dar la aplicarea legii s'ar putea abuza de ea, lezându-se opera de românizare.

În această privință există un precedent. Prima dată când s'a cerut autorităților să se fixeze asupra imobilelor urbane de cari ar avea nevoie, s'au înaintat mai multe cereri de câte imobile au trecut în patrimoniul statului.

Dacă problema atribuirii s'ar fi rezolvat pe baza acelei dispozițiuni, nu ar mai fi rămas niciun imobil urban, care să satisfacă opera de românizare.

Dar la atribuire nu este vorba numai de imobile urbane (localuri pentru autorități). Legea nu face nicio distincție, putându-se atribui orice categorie de imobile pe seama instituțiilor publice.

Imobilele trecute în patrimoniul Statului se împart în mai multe categorii, dintre cari amintim pe cele mai importante :

a) Bunuri rurale, cari se compun din moșii compacte, ferme de model vii livezi de pomi, pășuni etc., unele din ele fiind înzestrate cu întregul inventar și utilajul necesar.

b) Bunuri forestiere, compuse din păduri și fabrici forestiere.

c) Industrii : mori comerciale și țărănești, fabrici agricole și comerciale de spirt, distilerii, cazane de fier rachi, fabrici de produse și substanțe medicamentoase, etc.

d) Bunuri urbane (clădirile situate în comunele urbane și rurale).

Deci, înafară de imobilele urbane, cu aceeaș lipsă de prevedere, s'ar putea solicita și alte imobile. De exemplu : autoritățile pendinte de ministerul agriculturii, ar putea cere bunuri agricole cari întrec necesitatea tehnică din raza lor de acțiune. Unitățile armatei ar putea cere terenuri de cultură suficiente pentru hrana trupei și întreținerea inventarului viu. C. A. P. S.-ul ar putea solicita toate pădurile și fabricile forestiere, iar M. A. T.-ul toate fabricile de de spirt, distilerii și cazanele de fier rachi industriale.

Dacă numai o bună parte din bunurile arătate s'ar atribui instituțiilor publice, se ivește întrebarea că ce va mai rămâne pentru economia privată, pentru satisfacerea elementului românesc, în scopul înfăptuirii operei de românizare ?

Se știe că toate aceste bunuri au format proprietate privată, aparținând străinilor, în special evreilor, cari au format burghezia țării și cari nu au avut nimic comun cu țara, decât exploatarea bunurilor cu un mare randament pentru ei și cu mari evaziuni fiscale pentru stat.

De ce n'am putea înlocui vertiginos această burghezie, cu element românesc, iubitor de neam și de țară, gata de orice sacrificii ! Pentru ce străinii le-au putut avea integral și au tras toate foloasele !

Legile de expropriere au la bază un scop pur social

românesc. Deci problema trebuie privită prin această prismă, ea constituind o reparațiune istorică din acest punct de vedere și nici de cum o statificare a bunurilor expropriate.

Noi trebuie să creiem aceleași ramuri de activitate economică românească privată, care până ieri a fost constituită din străini. Altfel nu vom putea infiltra spiritul comercial și industrial românesc, spiritul economic în general, ci vom limita pe român la simplu angajat al statului.

Aceasta însă, nu înseamnă că nu se vor putea satisface și interesele de ordin general, dar în măsura strict necesară și fără să se denatureze principiul fundamental. În special trebuie să se țină seamă dacă atribuirea în mod definitiv pentru instituțiunea publică este absolut rațională și economică, deservim un scop util și practic.

La ce ar putea reflecta instituțiunile publice din imobilele trecute în patrimoniul statului, fără să lezeze scopul social românesc ? Iată la ce ar putea fi limitat, după părerea noastră :

Din bunurile agricole să se atribuie numai ceace ar deservi un scop tehnic pentru promovarea agriculturii, eventual și loturi zootehnice la comune, dar numai acolo unde s'a omis din reforma agrară. Să nu se creieze instituții tehnice parazitare și cari nu sunt specifice regiunii, numai de dragul de a folosi ocazia.

Pentru a se atribui unităților armatei moșii sau terenuri suficiente, aceasta ar micșora în mod simțitor bunurile agricole trecute în patrimoniul statului, iar de altă parte ar leza în mare măsură interesul privat și implicit economia națională.

Dintre păduri să fie predate C. A. P. S.-ului numai acele cari sunt în nemijlocită vecinătate cu pădurile statului și ar deservi un interes general. Toate celelalte păduri să fie atribuite comunelor pentru sporirea patrimoniului lor forestier, în scopul de a se putea satisface nevoile populației. În special să se țină seamă de comunele cari n'au păduri, chiar dacă pădurea nu este situată în hotarul lor.

Toate industriile, inclusiv fabricile forestiere și fabricile de spirt, să fie vândute conform legii pentru a se creia o industrie națională privată.

În ce privesc imobilele urbane, aceste prezintă un aspect deosebit de important. O atribuire masivă pe seama autorităților publice, de o parte ar denatura scopul social, iar de alta ar fi menită să cauzeze c însemnată pagubă statului. Această afirmație s'ar părea exagerată, dar analizând-o în toate amănuntele economice și practice, se va vedea că ea conține purul adevăr. Și iată pentru ce :

Cele mai multe cereri din partea autorităților se vor prezenta pentru clădirile urbane și rurale centre de plasă (târgușoare). Cu siguranță nu va rămâne nici o clădire din centrul acestor comune nesolicitată.

Aproape toate clădirile trebuie amenajate sau reparate ca să corespundă parțial, ceace este foarte costisitor. În urmă constatându-se că localul nu este suficient, i se va mai construi o cameră sau un apartament.

În multe cazuri, un imobil nefiind suficient, serviciile instituției vor fi împărțite în mai multe imobile, deci un impediment în bunul mers al autorității și o desorientare a publicului.

Cu toate reparațiile și adaugirile făcute între timp, clădirile nu asigură climatul unei autorități, nu corespund nici practic și nici ca aspect.

Dar cel mai mare neajuns s'ar creia românizării comerțului și diverselor industrii, deoarece cele mai bune imobile sunt situate în piețe unde străinii au exercitat aceste ocupațiuni.

În afară de aceasta statul pierde la lichidare impozitul proporțional și în viitor beneficiul din impozitul anual.

Să vedem acum, ce avantajii va avea statul, dacă transferul acestor bunuri, în special bunurile urbane, se va face numai la particulari :

Lichidarea bunurilor, conform legii, trebuie să se facă prin licitație publică, cu ordinea de preferință stabilită, deci mai mult sau mai puțin la valoarea comercială.

Din vânzare statul ar încasa o enormă sumă și ar putea creia multiple avantajii :

Românii ar putea achiziționa bunurile, înlocuind ca proprietari elementul străin din diversele ocupațiuni economice. În orașe și târgușoare s'ar plasa în localurile din piețe destinate exclusiv comerțului.

Statul ar încasa impozitul proporțional și s'ar bucura și pe mai departe de impozitul anual. Autoritățile ar evita reparațiile, transpormările și complectările la imobile, cari în multe cazuri se urcă la valoarea clădirii inițiale.

Din valoarea imobilelor urbane vândute, s'ar putea afecta sumele pentru noi construcții noi necesare autorităților, cari să le asigure climatul, prestigiul și confortul necesar.

În special, s'ar putea realiza palatele administrative ale guvernămintelor, județelor și ale plășilor, cari să adăpostească toate serviciile acestor unități inclusiv cele coordonate, pendinte de stat, înlesnindu-se astfel unitatea de acțiune.

Ca să demonstrăm practic cele susținute, dăm ca

exemplu județul Alba și municipiul Alba Iulia, de unde scriem acest articol :

Nici în Alba Iulia, capitala județului, și nici în centrele de plasă, majoritatea autorităților publice, inclusiv prefectura și preturile, nu au localuri proprii.

Fiecare autoritate a cerut unul sau mai multe imobile, încât aproape nu a mai rămas niciun imobil din centru sau lateral, mai corespunzător. Nici unul însă, nu corespunde nici ca aspect și nici ca interior, chiar dacă ar fi amenajat.

Valoarea imobilelor urbane în Alba Iulie, cerute de autorități, se cifrează la circa 150—200 milioane lei, iar în fiecare centru de plasă la circa 15—20 milioane lei. La aceasta s'ar mai adăuga o sumă considerabilă pentru amenajări sau reparații.

Dacă suma realizată s'ar afecta pentru construcții noi, atât în Alba Iulia cât și în centrele de plasă s'ar putea realiza opera constructivă necesară autorităților.

Dar mai ales s'ar putea realiza palatul administrativ nu numai al unei prefecturi, ci chiar al unui guvernământ, ținând seamă că Alba Iulia, datorită importanței sale istorice și geografice, trebuie să devină din nou centrul unei mari unități administrative provinciale. Acest palat ar putea fi construit în așa fel ca să adăpostească toate serviciile exterioare ale Ministerelor, atașate pe lângă unitatea administrativă locală.

Tot astfel, s'ar putea realiza și palatele administrative dela reședința plășilor, cari să cuprindă și celelalte servicii exterioare ale statului.

Dar soluționarea problemei în acest senz, se potrivește pentru oricare localitate, chiar și în capitala țării.

În capitală, din vânzarea blocurilor, construite în alte scopuri și acum destinate pentru autorități, s'ar putea realiza sume formidabile, din cari s'ar putea înfăptui aceeași operă constructivă, blocurile existente rămânând pentru satisfacerea elementului românesc.

Justin Sava

Alba Iulia, 5 Mai 1943.

CAPITALUL NAȚIONAL

CARE ACTIVEAZĂ TOATE RAMURILE
PRODUCTIVE ALE ȚĂRII, ESTE CONSTITUIT
DIN ECONOMIILE ÎNTREGULUI POPOR
ARĂTAȚI-VĂ PATRIOTISMUL

ECONOMISIND

PENTRU BUNA STARE A CĂMINULUI
DUMNEAVOASTRĂ ȘI PENTRU ÎNTĂRIREA ȚĂRII

C. E. C.

CASA NAȚIONALĂ DE ECONOMII ȘI CECURI POȘTALE

STATUL ȘI FAMILIA

Sud acest titlu, am mai scris un articol în nr. 2 al revistei, prin care arătam ceea ce se legiferează în alte state pentru încurajarea și susținerea căsătoriilor, familia fiind celula primordială în alcătuirea grupurilor sociale.

Națiunile sunt alcătuite din marea masă a familiilor de indivizi din aceeași grupare etnică, iar Statele sunt alcătuite, după împrejurări, din familii din grupări etnice diferite.

Atât națiunile, cât și statele, au la bază celula aceasta indispensabilă, familia.

Datorită familiei, omenirea a progresat în toate timpurile. Dela familie s'a ajuns la cele mai perfecte organizațiuni omenești.

Sufletul națiunilor reprezintă totalitatea elementelor strămoșești, adunate de veacuri, formând o stâncă de granit pe care cresc elemente nobile ale sufletelor individuale. Națiunile cari n'au un suflet strămoșesc bine statornicit, ajung la anarhie; înlăturând progresul.

Deci, familia, formează temelia sănătoasă pe care sunt clădite națiunile. O națiune este cu atât mai puternică cu cât numărul familiilor ce o compun este mai mare.

S'a constatat, atât în România, cât și în alte țări europene, că nașterile sunt într'o continuă descreștere, nu numai la orașe, dar chiar și la sate, ceea ce este și mai dureros, căci descreșterea nașterilor atrage în mod fatal împușinarea familiilor și prin aceasta slăbirea națiunii.

Conducătorii noștri de până acum, nu au sesizat această importantă problemă. N'au cercetat cauza descreșterii nașterilor, ci s'au mulțumit numai să o constate fără să ia vreo măsură de îndreptare.

Țara noastră, a avut enorm de suferit, în tot cursul istoriei, din cauza poziției sale geografice. Toate războaiele au lăsat urme dureroase, după care s'a căutat mereu să se înlocuiască tot ce se pierduse.

În actualul război, care se duce în Răsărit pentru izbânda Crucii lui Christos, România a făcut, alături de marea Germanie, cel mai mare sacrificiu posibil pentru a se ajunge, prin victorie, la pacea milenară și organizarea Europei de mâine.

Acum, în ceasul al doisprezecelea, Statul nostru are o datorie sacră, de a studia, în cele mai mici amănunte, problema cea mai vitală, încurajarea și susținerea efectivă a familiei, sub toate aspectele, legiferând imediat în acest sens.

Astăzi, mai mult ca oricând, familiei trebuie să i se dea cea mai mare importanță.

Statul trebuie să găsească mijloace financiare pentru a crea un fond extrabugetar — până la viitorul buget — din care să se poată ajuta familiile cu

mulți copii și să se încurajeze căsătoriile și nașterile.

Prin acest fapt, s'ar pune un început bun pentru realizarea progresivă a unei politici sociale capitale, — întărirea națiunii.

În aceste vremuri, cu greutatea de trai, atât de accentuată, este într'adevăr o problemă însemnată, căsătoria, care cere obligațiuni mult mai mari decât acelea ale burlacilor. Și atunci, desigur, că toți tinerii se feresc de a-și lua obligațiuni pe care nu le pot duce până la capăt.

După modestele mele păreri, cred, că statul are obligațiunea să intervină energic spre a rezolva favorabil și urgent această chestiune.

Pentru întemeierea noilor gospodării, a tinerilor cu venituri modeste, să se acorde împrumuturi cu termene lungi, condiționate de reducere cu 25%, la nașterea fiecărui copil, încât la al patrulea copil să se considere întreg împrumutul achitat.

Căsătoriile să se facă sub un control sanitar riguros.

Nașterile să fie încurajate, prin ajutoare și premii, dela trei copii în sus, scutiri de taxe școlare, și alte avantaje, spre a se încuraja natalitatea, și în special o asistență medicală serios organizată, la orașe, dar mai ales la sate, unde nu asistă medicul la nașteri,, ba de cele mai multe ori nici moașa.

Sănătatea copiilor să fie îndeaproape supravegheată și să se ia măsuri de prevedere, în toate împrejurările de boli contagioase, cari fac ravagii în lumea celor mici. Asistența medicală să fie absolut gratuită. Medicii să fie cât mai aproape de popor, fie care sat, să aibă agent sanitar și moașă, înștruiți, pentru a da primele ajutoare până la sosirea medicului. Medicii să-și facă pe deplin datoria, supra-veghind serios sănătatea publică.

Creșterea și educația copiilor să fie făcută după normele pedagogice, ca astfel să se formeze cetățenii de mâine conștienți de menirea ce o au în viața socială și națională.

Burlacii să fie determinați, prin diferite măsuri legale și drepte, să contribuie la întărirea națiunii prin căsătorii rodnice, fixându-se un plafon de vârstă până la care a fi apti pentru a asigura o progenitură sănătoasă.

Am arătat în linii largi, ce cred, că s'ar putea realiza în domeniul ocrotirii familiei și creșterii natalității.

Viitorul națiunii noastre îl formează copiii noștri, generațiile ce vin după noi.

Generația actuală trebuie să facă tot ce îi stă în putință pentru generațiile viitoare, spre a se asigura continuitatea neamului nostru, în veacurile viitoare.

Andrei Răsvan

Dionisie Pop Marțian

Printre figurile de ardeleni care au ilustrat secolul renașterii noastre naționale, contribuind cu munca, cu priceperea și cu toată dragostea lor de țară, la ridicarea României, merită a fi pus la loc de cinste *Dionisie Pop Marțian*.

Viața scurtă și sbuciumată a întâiului nostru economist pământean, s'a înnodat cu perioada cea mai frământată din istoria României moderne.

Născut în anul 1829 în satul Ponor din Transilvania, ca fiu al preotului Samuil Marțian, Dionisie era pregătit pentru aceeași carieră duhovnicească ce trebuia să întrețină credința și flacăra nădejzii românismului de peste munți. Studiile sale dela seminarul ortodox din Sibiu ca și învățătura dobândită în cetatea românească a Blajului, îl pregăteau neîndoios pentru această misiune preoțească. Numai că, tânărul Dionisie, simțea o vocație deosebită, care îl împingea spre cercetări cu totul noi. Așa se face că, plecând la Viena, se aplică cu cea mai mare sânguință studiilor economice și sociale.

Are dealtfel și norocul de a fi întâlnit aci un dascăl strălucit, în economistul *Lorenz von Stein*, care-l introduce în problemele ce-l interesau atât de mult.

Obținând titlul de licențiat în drepturi și în științele politice, Dionisie Pop Marțian vine în țară prin Octombrie 1857, unde, la aceeași dată, se găseau și părinții săi, refugiați din Ardeal din pricina prigoanei ungurești 1)

Învățătura căpătată la Viena se inspira din curentul cu totul nou al naționalismului economic pe care îl crease Frederic List.

Urmând această gândire, Dionisie Pop Marțian intră într'un conflict direct cu liberalismul economic, predominant la acea epocă, atât prin aplicațiunea practică, cât și prin întreținerea doctrinară, dar neoriginală, a lui Nicolae Suțu ori a lui Moruzi.

În începuturile de consolidare a vieții românești, la care ideile liberschimbismului au jucat un rol covârșitor, Dionisie Pop Marțian, este după cum se observă, cel dintâiu care înțelege că acest ciclu economic și politic trebuie încheiat, pentru a face loc aplicațiunii unui sistem protecționist, inspirat de curentul naționalismului economic.

Influența străinilor în Principate, îi cauzează cea mai mare îngrijorare.

„Până acum sențim strâmtoarea Românilor în întreprinderile cele mai lucrative, de către streini. Orașele noastre sunt mare parte ale lor, comerțul, industria și arenduirile sunt în mâna lor.

Neavând dar nici comerțul, nici industria în mâna noastră, neocupându-ne de loc cu a ne pregăti spiritul la întreprinderi economice, unii ce abea odrăsleşte, fiind subminată de superioritatea intelectuală a străinilor ce se vâra între noi, ce isvor economic ne-a mai rămas pân'acuma ? 2) Iar răspunsul îl dă însuși Marțian :

„Numai profitul ce-l dă pământul, mai de bună voia lui, și din acest profit a căzut mare parte în mâna arendașilor străini și a mânăstirilor grecești“. Concluzia lui Marțian este că : „Agricultura înavuțește popoarele numai după ce ea devine agricultură industrială“.

Aceste gânduri au urmărit toată viața pe Marțian, și el le-a susținut neconținut dimpreună cu toate mijloacele de ridicare economică, precum : protecția comercială, pregătirea profesională, unificarea monetară, banca de emisiune, institute de credit agricol, căi de comunicație și porturi, căi ferate, dezvoltarea manufacturilor și a fabricilor, reforma agrară. etc., pe care le-a cerut în permanentă.

Venit în țară sărac, și împovărat și cu familia sa refugiată din Ardeal, Dionisie Pop Marțian se găsea la vârsta de aproape 30 ani fără nici o carieră, dar purtând în suflet și în minte cele mai nobile și mai generoase gânduri de muncă și de devotament față de comunitatea națională.

Un singur om l-a înțeles și l-a sprijinit în acele vremuri : Nicolae Cretzulescu. Acesta îi înlesnește la 15 Noembrie 1857 o audiență la Principele Caimacan Al. Ghica, cu care prilej Dionisie Marțian își înfățișează programul său și propunerea de a se înființa un *birou statistic* care să înlesnească orientarea administrativă, o *catedră de economie politică*, pentru pregătirea personalului Statului, *tribue ambulante* sau conferințe de popularizare a științei economice.

Eforia Instrucției Publice, institue concurs pentru ocuparea catedrei propusă de Marțian, dar acesta nu reușește să ocupe postul, din cauză că au fost preferați alții mai slabi decât el.

În schimb, în vederea ocupării catedrei, Marțian, s'a pregătit intens dând la iveală cea dintâi lucrare de economie politică originară „*Economia Socială*“, apărută în anul 1858.

Pe lângă faptul că Marțian întrebuințează la noi pentru prima dată termenul de economie socială, lucrarea sa este deosebit de interesantă din punct de vedere științific, tratând succesiv principiile fundamentale ale economiei politice.

Dar nici după această dată nu reușește să-și creeze o situație, deaceia îl întâlnim în anul 1859 adresându-i-se lui Dimitrie Sturza cu o mișcătoare scrisoare în care își mărturisește zelul de muncă și dorința de a contribui la dezvoltarea țării, solicitând sprijinul pentru o călătorie de studii în Belgia, unde ar fi putut cerceta organizarea tuturor instituțiilor economice și și-ar fi adâncit cunoștințele la înaltele școli de comerț, industrie și agricultură.

1) Victor Slăvescu : *Dionisie Pop Marțian și Dimitrie A. Sturza în 1859*, Buc. 1941, pag. 1.

2) Din apelul lui Dionisie P. Marțian, publicat de V. Slăvescu, în op. cit. pag. 19—20.

Totodată Marțian alătură la această scrisoare mai multe exemplare dintr'un *Apel* al său tipărit și prin care înfățișa opiniei publice românești activitatea sa științifică, strădaniile pentru înființarea biroului statistic, întâmplările abuzive prin care a fost îndepărtat dela ocuparea catedrei de economie politică, spre a sfârși, după ce proclamă principiile naționalismului economic care-l însuflețeau, cu un apel stăruitor, adresat statului cât și particularilor, pentru a-i înlăsa efectuarea călătoriei de studii ce-și propusese.

Este remarcabil că firea profund cinstită și originală în acelaș timp îl îndeamnă să-și ia chiar angajamente publice, prin însăși apelul ce subscrie.

Astfel, în cazul când i s'ar fi acordat un stipendiu public sau privat, Marțian se obliga :

1. Să scrie în răstimp de 2 ani, patru manuale de economie socială, economie națională, administrație economică și economie financiară
2. Să servească Statului, fără leafă, timp de 2 ani, dela întoarcerea în țară.
3. În cazul când va fi ajutat de persoane particulare, se obliga a le servi fără recompensă cu orice proiecte de îmbunătățiri materiale, sfat sau asistentă.

Un om care de dragul științei și al țării sale, este capabil să-și ia asemenea angajamente publice, nu poate fi decât un om mare. Și într'adevăr Marțian a fost un om mare.

O dovedește mai ales partea finală a acestui apel, care concretizează în modul cel mai înalt idealul care l-a stăpânit.

„Motivul stăruinței mele, zice Marțian, este un principiu căruia mi-am propus a jertfi viața și acest principiu este :

Emanciparea economică a Națiunii.

Cei ce ați sprijinit emanciparea spirituală și drepturile autonomiei ei, — vă rog : nu-mi refuzați puternicul vostru ajutor !).

Nu este surprinzător că acest ideal al lui Marțian, a rămas și azi idealul nostru românesc ?

Străbătând timpurile, Marțian este și azi tot pe atât de actual. Geniul lui bun și ocrotitor ne trimite de dincolo de mormânt gândul său mare și generos ca pe un imperativ pe care posteritatea, are datoria să i-l împlinească pentru liniștirea sufletului său.

Călătoria în străinătate n'a făcut-o. A fost prea nefericit în întreaga sa viață și ar fi fost prea mare bucuria sa dacă ar fi fost acum altfel.

În schimb, însă, are ocazia de a-și pune cunoștințele și devotamentul într'o însărcinare administrativă pe care o primește.

Intr'adevăr, înființându-se la 9 August 1859 *Oficiul Central Statistic*, acelaș Nicolae Cretzulescu, care-i înlesnise audiența la Prințul Ghica, îl cheamă la conducerea acestui Oficiu. Marțian își începe astfel cariera sa publică ce avea să fie atât de rodnică, dar din nefericire atât de scurtă.

Spiritul de organizator al lui Marțian a făcut încă dela început din acest Oficiu Statistic, un organism indispensabil Administrației de Stat. El a reformat nu numai metodele de lucru, dar însăși concepția care stătea la baza vechilor catagrafii. La 1860 întocmește cea mai grea lucrare statistică : *recensământul populației*.

Dela această dată, activitatea lui Dionisie Pop Marțian se îmbogățește în mod deosebit prin editarea celei dintâi reviste economice românești ; *Analele Statistice*, după care face să apară foarte repede *Analele Economice*.

În prima revistă, Marțian tratează toate chestiunile legate de probleme demografice, da informații despre recoltă, fenomenele meteorologice, vapoarele intrate la Brăila, contribuabili, prețul alimentelor, venituri, datorii ipotecare, statistica judiciară, etc.

Analele Economice sunt prilejul de a cerceta problemele vamale, unificarea măsurilor, discuțiunea votului pentru străini, drumurile de fier, nutrimentul țăranilor, aclimatizarea bumbacului, etc., etc., pe care Marțian le studiază cu un remarcabil spirit de obiectivitate ce contrastează izbitor cu calitatea lui de slujbaş.

În aceste reviste se încheagă și se realizează toată personalitatea lui Dionisie Pop Marțian. Aici crește și trăește întreg crezul său naționalist și se conturează opera sa originală pentru care distinsul academician prof. V. Slăvescu îl socotește ca *intemeietorul și doctrinarul naționalismului economic* 1).

Dar o viață atât de sbuciumată nu putea să nu se resimtă în ființa fizică a marelui nostru economist. O boală de piept îl chinuia necontenit încă din anul 1861, și-i stinge flacăra vieții în anul 1865, Marțian fiind atunci în vârstă de numai 36 ani.

Intr'o viață atât de scurtă și de chinuită, Marțian a încheat însă cea mai complectă gândire a naționalismului economic românesc.

Pentru tot ce a gândit și a dăruit națiunii noastre, românimea de pretutindeni îi va purta o infinită admirație și veșnică recunoștință.

Dr. Vasile Turculescu

1) V. Slăvescu op. cit. pag. 21.

2) Victor Slăvescu : *Viața și opera lui Dionisie Pop Marțian* (Discurs de recepție la Academia Română) Buc. 1940, pag. 16.

In jurul aflării unui mormânt

Nu de mult, ziarele au adus știrea aflării în sau pe Capitoliu a mormântului sfântului apostol Petru. In lumea romano-catolică firește ea a provocat emoție. In cea protestantă nedumerire și reluare de vechi discuții. Ortodocșii au citit, câteva reviste, au luat notă, și și-au văzut de treburi.

Din discuțiile iscate însă, ceva a rămas pentru mulți nelămurit: fost-a sau nu sfântul apostol în Roma? Au apărut lucrări importante cu răspuns negativ. Cu o consecință logică acestea nu admit că mormântul lui poate fi descoperit în Eterna Urbe.

Să ni se permită și nouă amestecul... necompetent, dar poate... concludent. Afirmăm din capul locului, că Sf. apostol Petru a fost în Roma și deci și mormântul lui poate fi acolo.

Iată cum a ajuns el în capitala de pe țărmul Tibrului.

In Palestina se luptau pentru dominație politică două grupuri — să le zicem: politice —, fariseii tradiționaliști și formalisti până la refuz și saducheii materialisti și cu pretenții de modernism. Frământarea cu vizibile perspective de biruință pentru cei dintâi a dus la o încordare așa de accentuată, încât revoluția avea să desăvârșească opera. Saducheii strămtorați cer ajutorul armat al lui G. Cn. Pompeius, care tocmai atunci se găsea pe aproape, trimis de senatul roman cu o puternică flotă pentru curățirea Mării Mediterane răsăritene de mulțimea piratilor cari periclitau comerțul și siguranța spre și dinspre Orient. Pompeius acceptă invitația, „pacifică” spiritele, face ca orice Roman care se respectă să triumfe de formă saducheii, dar... Romanii nu mai părăsesc țara luată astfel sub protecție, deși își retrag trupele la granița nordică în Siria, menajând astfel susceptibilitatea poporului. Pentru serviciu pretind însă și încasează impozite. Acest fapt dă prilej și teamă de agitație subterană fariseilor cari propoveduiau, că după legea lor —

talmudul — eвреul nu poate plăti impozite decât lui Iehova, — recte: templului —, iar altuia, fie chiar caesarul din Roma, nu. Intrebarea i s'a pus și Mântuitorului. Pe această temă, agitația a fost viu alimentată zeci de ani, până când în 66 a izbucnit în toată țara revoluția de proporții mari contra Romanilor.

Dar pe Pământul sfânt la acea epocă se găsea un număr considerabil și de convertiți la creștinism. Pe aceștia îi urau Ebreii cu atâta fanatism, încât îi socoteau mai mari dușmani decât pe Romani. Apostolii știau din experiențe anterioare primejdia care-i pândea pe aleșii Domnului și țin să fie în mijlocul lor pentru a-i întări, Sf. apostol Pavel, deși abia scăpase din a doua captivitate romană și abia cercetase vechile comunități din Macedonia, Grecia, Creta și Asia Mică vestică câștigate prin zelul lui, și Sf. apostol Petru, întors anume din călătoriile lui misionare în Asia-Mică nord-estică, îndată după izbucnirea revoluției se găsesc în mijlocul connașionalilor creștini din Palestina.

Armata romană din Siria intră imediat în acțiune, coborînd din Nord și curățind sistematic terenul *). Dau și de cei doi apostoli, a căror moarte au căutat-o Ebreii de atâtea ori, folosindu-se de toate apucăturile, și pe cari aceștia cu siguranță îi prezintă armatei drept căpetenii de răsprățiți. Cei doi se vor apăra, invocând martori că nu sunt vinovați, vor face apel și la judecata Romei și în loc de a fi uciși pe loc, vor fi duși în captivitatea imperiului, judecați acolo sumar și executați în aceeași zi — 29 Iunie, 66 d. Cr.

Astfel privind lucrurile, reiese limpede, că sf. ap. Petru a fost în Roma. Dar nu ca vicar al lui Cristos, nu ca șef al apostolilor, nu ca episcop al Romei

— dece n'ar fi fost episcop sf. Pavel cunoscut comunității romane, — nici ca întemeietor al unei dinastii, în care nu se naște nimeni și totuși nu se stinge, moștenitoare a inelului, a drepturilor și prerogativelor lui, — căci aceasta e laturea care irită pe protestanți, făcându-i să susțină din răspuneri, că „Petre n'a fost niciodată în Roma”. Și dacă a fost dus în Roma și executat acolo, se poate susține, că și mormântul lui se află în pământul acestui oraș, fără a se putea preciza locul, ceea ce în cursul istoriei a dat prilej la multe descoperiri a gropii cu osemintele marelui apostol martir.

Să fie Capitoliul, fala Romei păgâne? Greu de admis. L-au mutat creștinii mai târziu? Ar fi rămas tradiția și ar fi fost arhicunoscută. Nu cumva „recentă” descoperire cade ca o folositoare și necesară piesă psihologică tocmai într'un important moment al diplomației mondiale și papale? Vremea, nu prea departată, ne va da răspunsul.

Până una alta, credincioșii Romei pontificale nu peste mult pot avea bucuria unei noi... îndulgențe, căci motivul există.

Gheorghe Maior

Sonet

Voioasă primăvara 'n flori se joacă
aruncând iubire peste fire,
și'n zare lung s'aude glas de toacă
pentru viață nouă — prevestire!..

Toți mugurii încep să se desfacă
când soarele le-aruncă-a lui privire,
și cât de bine are să-și petreacă
viața plină de întinerire...

Nevinovații miei îi vezi păscând
în iarba de smarald și-apoi căscând
se hodinesc pierduți în reverie..

Albinele încep s'adune mierea
vestind că e pe-aproape Invierea
Ardealului luat prin tiranie!..

Ion Miuța

*) Operația se termină abia în anul 70 prin dărâmare a Ierusalimului și a templului, transformându-se Palestina în provincie romană.

Prietenii și admiratorii bihoreni ai lui Mihail Eminescu

(Continuare)

Circumvoluțiunile erau adânci și foarte dezvoltate. Ioan Russu scrie din București un articol despre moartea poetului, plecând dela un citat eminescian :

*Mâna care-a dorit șceptrul universului și gânduri
Ce-a cuprins tot universul, încap bine 'n patru
scânduri*

Familia reproduce elegia Veronicăi Micle ce se încheie cu versurile :

*Dac'ar da un mort pentr'un răsărit de lună
A sa liniște eternă, eu ași da de voe bună
Toate razele din lună, toate razele din soare
Să te pot uita pe tine, să simt sufletul că-mi moare
Și elegia lui Vlahuță, ce se încheie cu versurile :*

*S'aprinzi în bolta vremii aștri
Din sborul tristului tău gând...
Văpae! Ce-o să-i pese lumii
Că tu te mistui luminând ?*

După moartea lui Eminescu, Familia îi studiază tot mai mult viața și opera. În colecțiile revistei întâlnim mult postume și multe studii eminescologice. În 1899 la aniversarea primei decade dela moartea poetului, Iosif Vulcan îi dedică un număr festiv. Eminescu era mereu recunoscător lui Iosif Vulcan. Un debut nu se uită. Un îndrumător literar din tinerețe nu se poate uita. În drumurile sale spre Viena, Eminescu s'a oprit la Budapesta numai pentru a se întâlni cu Iosif Vulcan⁵⁾.

Ioan Slavici ne spune⁶⁾ că Eminescu a trecut și prin Beiuș. Bihorul n'a fost antieminescian nici până era în viață, nici după moartea lui Eminescu.

Ne pot servi ca argumente colecțiile revistei Familia. În secolul trecut a existat și o epocă antieminesciană.

Densușianu și chiar Hașdeu atacă pe Eminescu. Antieminescianismul a fost mai puternic în Ardeal.

Profesorul Alexandru Grama se ia de obicei ca antieminescian fervent.

Atitudinea lui Grama și a altor intelectuali ardeleni pare a fi explicabilă din punct de vedere psihologic. În multe orașe erau tineri „eminescieni” cu plete lungi, cari făceau pe pesimiștii și scriau poezii disperate.

Alexandru Grama era profesor de teologie. Văzând că și până între zidurile instituției clericale pătrunde acest „mal du siècle”, a scris o carte vehementă, pornind dela principiul că ideile eminesciene sunt total anticreștine și periculoase pe plan social. E adevărat că Eminescu are versuri ca :

*Eu nu cred nici în Iehova
Nici în Budha Sakia-Muni,
Nici în viață, nici în moarte
Nici în stingere ca unii.*

Sau :

*A fi, nebulie și tristă și goală
Urechea te minte și ochiul te 'nșeală,
dar să nu se uite că tot Eminescu a scris minunata
rugăciune :*

*Crâiasă alegându-te
Ingenunchiem rugându-te
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire :
Privirea-ți adorată
Asupra-ne coboară
O, Maică Precurată
Și pururea Fecioară Marie !
Noi din mila Sfântului
Facem umbră pământului
Rugămu-ne 'ndurărilor
Luceafărului mărilor
Ascult 'a noastre plângeri
Regină peste îngeri :
Din neguri te arată
Lumină dulce clară.
O maică Precurată
Și pururea Fecioară*

Marie !

Primul prieten bihorean al lui Eminescu e Iosif Vulcan, dar nu e singurul. Miron Pompiliu⁷⁾ din Șteiu Beiușului (1847—1899) poet, folklorist și publicist fecund e prieten intim și chiar sfătuitor și îndrumător al lui Mihail Eminescu. Miron Pompiliu debutează de tânăr în revista Familia. În 1868 publică un volum de „Balade populare române” la Iași. Tot la Iași publică „Cântece populare de peste Carpați”. Colaborează la „Convorbiri Literare” — scriind poezii și uneori chiar studii filosofice (Graul Românilor) din Biharia (1886). Miron Pompiliu a făcut parte din „Junimea”. În 1874 se împrietenește cu Eminescu și de atunci până la moarte au fost cei mai buni amici. Materialul folkloristic al lui Miron Pompiliu i-a servit lui Eminescu drept element de inspirație. Miron Pompiliu a cules mult material folkloristic din Bihor. Bătrânii din Șteiu povestesc că a trăit în satul lor un „Cărturar Rural” — un adânc cunoscător al poeziilor din alte vremi și al basmelor bătrânești. Întâlnești uneori la țară figuri de adevărați cărturari folklorici. Uneori nu știi nici ceti, nici scrie dar sunt în stare să reproducă sute și mii de versuri. În Agriș, județul Turda, am găsit o bătrână oarbă. Mi-a dictat o zi și o noapte bocete și era în stare să dicteze și o săptămână. În Șteiu era pe vremuri un astfel de bătrân numit Mihail Sfântuțiu. Avea o casă mică cu vatră veche.

(Va urma)

Iosif E. Naghiu

⁵⁾ Horia Teculescu. Eminescu și Ardealul. Convorbiri Literare 1939 an. LXXII p. 872.

⁶⁾ Amintiri, p. 47.

⁷⁾ C. Pavel: Miron Pompiliu, Beiuș, 1930. T. Neș: Oamenii din Bihor. Oradea, 1938.

Carnet bănațean

Banatul, provincia aceasta atât de hultă și neluată în seamă, trăește azi cele mai frumoase momente ale vieții sale culturale, cu o intensitate incalculabilă, — scriam la cronicile bănațene pe care le semnam în această revistă, la începutul anului 1940, căutând să atrag atenția Capitalei spre fenomenul cultural bănațean. Ca de atâtea ori însă, toate au fost îngropate și acoperite cu indolența și neînțelegerea și vremile au trecut. Banatul nu s'a oprit din drumul pe care începuse atât de frumos să-l urce, dinzând spre luminisurile însoțite ale afirmării. Ieșirea Banatului din anonimat, ieșirea din acel stadiu de cenușareasă în care s'a lăsat singur să cadă după ce a văzut cu ochii mântuirea națională și realizarea vișului istoric al realipirii de trupul țării, nu putea să se săvârșească decât numai și numai prin muncă și perseverență.

Înjuriile aduse Banatului că nu are un trecut cultural, sunt absolut lipsite de temelie, sunt calomniile gratuite și inconștiente ale celor ce nu cunosc nimic, nu numai din sbuciumul acestei provincii, ci al neamului întreg, pentru că, întotdeauna, Banatul s'a integrat perfect, osmotic în văvătaia și vrerile neamului. Pentru că, din cele mai vechi timpuri, Banatul s'a dat cea mai frumoasă contribuție la lupta de descătușare a neamului. Să amintim numai acel monument de limbă românească, care este „Palia dela Orăștie” tipărită în 1582 de Șerban Coresi, la tălmăcirea căreia alături de episcopul Mihai Tordăș și protopopul Archiric al Hunedoarei, au sărguit Ștefan Herce, predicator din Caransebeș; Moise Pestișel, predicator în Lugoj și Eften Zăran, „dascăl de dascălie” tot din Caransebeș. Nume ca ale lui Tichintel „gură de aur” cum îl caracterizează Eminescu, Paul Iorgovici, Constantin Diaconovici-Loga, Nicolae Stoica de Hațeg, Iulian Hațeg, Iulian Gnozescu, Atanasie Marian Marienescu, Teodor V. Păcățianu, Coriolan Brediceanu, Ion Popovici Bănațeanul, atât de mult admirat pentru marea său talent de Titu Maiorescu, — au intrat fără recomandările oficialității în „Pantheonul Neamului”. Oricât de orb ar fi cineva, nu poate să nu vadă lumina care s'a născut și a străfulgerat în acest colț de țară, atât de greu încercat dealungul secolelor. Dacă bănațenii nu au făcut prea mare caz de trecutul lor, dacă s'au mulțumit cu „Bănatul-fruncea”, crezând că toată lumea trebuie să știe de ce „Bănatul-fruncea”, vremea realităților a trezit și acest colț de țară. Continuând, sau mai bine zis reîncepând drumul de muncă și osârdie al lui Aurel C. Popovici, precursorul și doctrinarul naționalismului românesc, al D-rului Ion Sârbu și Vicențiu Babeș și al atâtor alții care au sărguit pentru mântuirea și evaluarea potențialului creator al neamului, bănațenii și-au

regăsit matca din care se revărsaseră. Războiul i-a găsit într'un front al muncii constructive și creatoare. Și din întâile clipe ale încleștării în luptă, bănațenii au căutat și de data aceasta să meargă pe acelaș drum cu neamul. S'au împărțit în două. Unii au plecat pe frontul de luptă împotriva dușmanului, udând cu sângele lor de grăniceri pământul pe care l-au cucerit sub semnul crucii pentru apărarea credinței străbune și a plăurilor strămoșesti, sfidând moartea, ca urmași necontestati ai dacilor nemuritori. Desprinși de aci, de lângă Cogaionu, muntele sfânt, lăcașul lui Zamolxe, cu zămbetul pe buze s'au dăruit deplin neamului. În timp ce, acei rămași la vatră, strănși pe frontul interior al muncii și afirmării, au luptat pentru a ține veșnic aprinsă candela nădej-dilor într'un viitor mai luminos, într'un viitor în care Poporul Român să-și poată câștiga locul pe care-l merită în această Europă pentru care din cele mai întunecate vremuri ale istoriei, a fost un zid de care s'au lsbuit toate puhoaiile barbare ale năvălitorilor cât și ale celor ce căutau supremație în acest Continent...

Săptămâna bănațeană, această manifestare românească a provinciei ce stă ca sentinela neadormită pe granița de apus a țării, acest iureș care a cunoscut cele mai frumoase aprecieri, dovedește că am avut perfectă dreptate, atunci când spuneam că în Banat se munceste mult, istovitor de mult, pentru emanciparea și impunerea tuturor forțelor creatoare locale și pentru integrarea lor în românismul pur al creației. Dansuri, coruri, literatură, sculptură, pictură, tot ceea ce a avut mai specific și mai românesc Banatul, a adus aici în București, pentru a oglindi până și în fața celor mai întăritnici că și în acest colț de țară, mai mult poate chiar decât în oricare altul, trăește cea mai intensă viață românească, plină de farmec, cântece și poesie.

D. Grigore Bugarin, fecundul poet și scriitor bănațean, pledează în coloanele ziarului Dacia dela Timișoara pentru o revistă literară a grantei de Vest. Ne asociem pledoariei d-lui Bugarin cu tot sufletul, încercând să ducem ecoul ei și mai departe, întrucât, noi înșine a pledat de multe și nenumărate ori pentru această revistă a cărei necesitate o vedem un imperativ categoric al ceasului de față, mai ales în acest colț de țară. Mărturie vie ne sunt rândurile scrise chiar în coloanele acestei reviste, acum trei ani: „Deși Banatul are o seamă de scriitori ale căror nume au început să se întâlnească atât de des în publicațiile din Capitală, totuși, până în prezent, Banatul nu-și are o revistă a sa în care să adune numele acestea pentru a prezenta o adevărată față a sa”. Rândurile noastre de atunci au rămas literă moartă, nici unul dintre confratii noștri ne încercând să și le împărtășească sau să asocieze alături de noi. Iar Bana-

tul mici astăzi nu își are o revistă a sa. O revistă de înaltă ținută literară, o revistă în jurul căreia să se adune tot ceia ce Banatul are mai reprezentativ.

Oare de data aceasta rândurile lui Grigore Bugarin nu vor rămâne îngropate în uitare, acolo în coloanele ziarului „Dacia” pentru ca peste alți câțiva ani, altcineva să pledeze pentru această așteptată revistă literară a Banatului?

„Cercul Bănațenilor din București” tipărește o bibliotecă, într'un format simpatic și cu o frumoasă prezentare tehnică. Au apărut până acum cinci volume din această bibliotecă: „Rostul bănațenilor în București”, „Muzica populară bănațeană” de Tiberiu Alexandru, — o notă monografică interesantă, completată cu un catalog al înregstrărilor de muzică populară bănațeană, din „Arhiva de folclor” a „Societății compozitorilor Români”; „Limba Românească” de P. Nemoianu — o serie de articole pline de satiră și humor la adresa celor ce scâlcesc frumoasa noastră limbă, — „Popasuri Bănațene” de Dumitru Imbrescu, — o carte care te captivează prin stilul ei limpede. Cât de frumos ne este prezentată în paginile acestei cărți o Nedee într'un sat bănațean, sau „Viața pastorală a Banatului” și „Munții Banatului” — și în fine, cea de a cincea broșură apărută este: „Traian Lalescu” de I. Matei, — o scurtă biografie a profesorului Traian Lalescu.

În afară de aceste cărți apărute, Editura „Cercul Bănațenilor” mai are sub tipar și alte lucrări.

Inițiativa și realizarea aceasta a „Cercul Bănațenilor din București” este demnă de subliniat.

Sperăm însă că această tânără editură bănațeană din Capitală ne va putea prezenta în curând și alte manuscrise care zac de ani de zile în sertarele năvodarilor de vise ai Banatului, așteptând zadarnic vremea mai bună când vreo editură s'ar încumeta să le dea tiparului.

Unul dintre cele mai interesante dintre fenomenele culturale bănațene este fără îndoială aceia al scriitorilor țărani din Banat.

Cunoscutul publicist și scriitor Gabriel Tepelea, a căutat să illustreze cât mai plastic acest fenomen bănațean, închinând o serie de articole urinate zilele ziare din Capitală cât și în marile reviste: „Vremea” și „Universul Literar”. Păcat că d. Gabriel Tepelea nu s'a putut decide să adune toate aceste articole împreună prin toate părțile, între copertele unei cărți. Am fi avut astfel o oglindă fidelă a unuiu dintre cele mai specifice fenomene culturale provinciale. Și d. Gabriel Tepelea ar fi putut face aceasta cu atât mai mult cu cât d-sa nici nu este bănațean, nu ar fi putut fi acuzat prin urmare că se „făește” cu ceva ce poate pentru unii domni nu a le prea mare însemnată. Cândva, Teodor T. Petrica anunța

o antologie a scriitorilor țărani din Banat în paginile cărora voia să adune scrișul lui: Ion Ciucurel, Paul Târbășiu, Nicolae Humă-Bogdan, Petru Pertică, Nicolae Vuicu-Secășlanu Gh. Delavrani, Ion Frumosu și al altora al căror nume ne scapă.

„COSMOGONIA POPORULUI ROMÂN”

D. dr. Aurel Cosma, îndeobște cunoscutul publicist și animator al vieții culturale bănățene, a încercat să adune înre copertele unei cărți toate miturile și credințele poporului român asupra originii vieții, creării pământului și a lumii vieții din străfundurile pământului și a lumii viitoare. Cartea aceasta, este o înmănușiere de culegeri folclorice, o trecere în revistă a legendelor făurite cu atâta putere de imaginație de către geniul aronim al poporului.

Cartea aceasta, după cum mărturisește însuși autorul, nu este un studiu de cosmogonie: „Nu m'am gândit să fac din cercetările mele o operă de specialitate — scrie d. dr. Aurel Cosma — și nici să formulez dogmele unui studiu de cosmogonie. Am vrut numai să scot în evidență că

și poporul român își are mitologia sa proprie”. Deaceia, cartea d-lui dr. Aurel Cosma, are o importanță deosebită pentru cercetătorul de folclor românesc, pentru acel cercetător al folclorului nostru, care vrea să sublinieze toată bogăția spirituală a neamului românesc. Dar nu numai pentru iubitorul sau cercetătorul de folclor, este scrisă cartea aceasta, ci pentru orice intelectual, pentru orice om de cultură care va găsi dealungul acestor pagini lucruri noi și destul de interesante.

Poporul român, popor prin excelență de plugari și ciobani, prin însăși viața pe care o ducea, în mijlocul naturii, în luptă mereu cu toate capriciile ei, cu diminețile în sufle și apusurile în melancolia ochilor, nu s'a mulțumit să conștate diversele fenomene ale vieții sau naturii, ci a căutat să le și explice, să pătrundă cu imaginația dincolo de realitatea nudă, la cauza care le-a determinat. Astfel s'au născut legendele și miturile. Legendele și miturile cari mai mult ca în orice țară și la orice neam, cu mici excepții de variante, sunt de o uniformitate adânc grăitoare, cum pe bună dreptate afirmă d. Cosma în introdu-

cer: „Iată dece, datinele și miturile românești, prin aspectul lor unitar, ne arată în mod evident că vechitrea lor se confundă cu trecutul etnic, care se pierde în adâncimea existenței noastre de două ori milenare și în profunzimea unor tradiții de aproape patru mii de ani pe acest pământ al României de azi”.

Iată capitolele principale ale acestei cărți asupra cărora se proiectează concepția poporului român: „Crearea pământului”; „Cum s'a creat pământul”; „Viața pământului” și „Sfârșitul pământului”.

Inregistrăm apariția acestei cărți, subliniind totodată importanța covârșitoare pe care o prezintă, atât din punct de vedere folcloric cât și național.

Și, pentru că suntem la sfârșitul anului școlar, ne gândim, ce dar minunat și prețios ar fi pentru elevii merituoși ca pe lângă alte cărți mai mult sau mai puțin instructive să li se stre-oare și această carte în care vor găsi minunatele legende și mituri ale neamului nostru, tot atât de frumoase și de adânci ca și ale strămoșilor, dacă nu chiar mai mult.

Aurel D. Bugariu

† Ion Goron

De curând a decedat în Cluj, distinsul protopop Ion Goron, consilier eparhial al Eparhiei ort. rom. a Clujului și sftenic credincios al P. S. S. episcop Nicolae Colan. În sânul bisericii noastre, al cărei slujitor devotat a fost, cât și în rândurile tuturor acelor cari l-au cunoscut și apreciat, moartea prematură a inimosului protopop și publicist, a lăsat regrete unanime.

Născut și crescut în inima Ardealului iubit, dintr'o familie distinsă, după ce termină cu succes liceul, simțind o vocație deosebită pentru studii religioase, se înscrie la Academia teologică din Sibiu, pe care o absolvă cu distincție. E numit apoi preot în satul natal, unde desfășoară o intensă activitate religioasă în ogror Domnului, câștigând întreaga simpatie a credincioșilor săi. După mai mulți ani de păstorie demnă și binefăcătoare, Consiliul Eparhial, apreciindu-i capacitatea și puterea de muncă, îl cheamă la Cluj și-l numește director al internatului Academiei teologice și duhovnic al studenților. În noul post ce i-s'a încredințat și care implica multă răspundere, Ion Goron s'a dovedit un bun pedagog și distins educator.

Prin atașamentul său sufletesc față de studenți, a știut să le cuce-

rească inimile, devenind mentorul lor nedespărțit, care le-a canalizat viața pe căile Domnului. Sfaturile lui adresate viitorilor preoți, precum și îndemnurile către o viață neprihănită și o muncă constructivă în via Domnului, au prins rădăcini adânci în inimile lor, cari îl iubeau ca pe-un părinte.

Cărturar neobosit, dornic de cultură enciclopedică, Ion Goron, nu s'a mulțumit numai cu frumoasele învățături teologice, ci a terminat și facultatea de litere, obținând licența în filosofie. Posedând o vastă cultură și-o reală însușire de scriitor, părintele Goron mânuia cu ușurință condeiul, din picurul căruia s'au născut opere de valoare și nenumărate articole religioase ticluite cu măiestrie, a căror lectură formează o adevărată hrană sufletească pentru cititori. În fiecare articol, regretatul turna ceva din sufletul său mare, făcându-te să înțelegi vrerea lui Dumnezeu, căci scria cu cerneală ce emana din inima sa curată.

Nici în domeniul oratoric, Ion Goron nu era mai prejos. Predicile sale străbătute de duhul evangheliei, rostite cu multă elocință, captivau pe credincioși—asupra cărora se revărsau ca o apă vie întremătoare de suflete. Meritele lui excepționale și activitatea sa rodnică,

l-au ridicat la demnitatea de consilier eparhial. Moartea l-a surprins în plină activitate, urcând culmea celor 5 decenii de viață închinată sf. altar. Când munca, inteligența și activitatea sa erau mai necesare Bisericii și Neamului, a trebuit să plece. Dispariția sa prematură, lasă un mare gol în sânul bisericii noastre, pe care a servit-o cu zel și abnegație toată viața și care-i va păstra cu sfințenie memoria sa scumpă.

Dacă trupul său doarme azi în cimitirul satului natal — sufletul său mare, faptele lui creștinești și nepieritoare, cât și opera sa prețioasă care va grăi din generație în generație, vor rămâi însă deapurarea în sufletele noastre și a generațiilor viitoare.

Moise Coroiu

Figuri bănățene

(urmare)

Eulimie Murgu, originar din Rudăria, fostul județ Caraș-Severin, a adus în vatra metropolei politice a Banatului prin stabilirea sa ca avocat în Lugoj, scânteia care a aprins focul cel mare al simțirii românești la 1848, când este arestat ca revoluționar. Activitatea sa de luptător naționalist, se explică prin prietenia pe care a avut-o cu N. Bălcescu, un temperament viu, de un naționalism arzător, la insistența căruia, cu doi ani înainte de a se așeza în Lugoj, adică în 1838, a scris un curs de filosofie. E. Murgu a făcut școala la Budapesta, unde a urmat dreptul și filisofia. Acolo s'a și stins din viață la 1870.

Alexandru Mocioni, de origine macedo-român, a cărui familie se așezase în Banat încă din sec. al XVII-lea „stăpâna mari bogății în satul Foeni din Banat“. Mocioni a făcut școala germană studiind la Viena. Ajunge în contact cu vieaja Lugojului la 1872. A fost unul dintre precursorii generației lui V. Branisce și a lui Coriolan Brediceanu; un mare luptător naționalist, luând parte la conferințele naționale din 1892, 1893, rostind în parlament memorabilele discursuri la desbaterea legii pentru egala îndreptățire a naționalităților

În casa lui la 1870, la Budapesta, se țineau pregătirile de constituire ale „Societății pentru fondul de teatru român“, căreia i-a fost rând pe rând vice-președinte, președinte activ la 1876, iar la 1882, președinte de onoare pe viață.

Datorită stăruințelor sale, s'a introdus sufragiul universal în constituția bisericească cu ocazia „Statutului organic“.

Activitatea sa politică se înfrățeste cu cea culturală, aceasta din urmă, fiind reprezentată, prin susținerea cu mari sacrificii materiale a diferitelor ziare și reviste din Ardeal, printre care și „Drapelul“ din Lugoj, în care, apăra cauza națională. Dar opera sa culturală mai cuprinde și următoarele lucrări: Conștiința națională, Libertatea presei, Problema vieții, etc.

Aurel C. Popovici, un luptător naționalist neînfricat, un doctrinar al vremurilor noastre, născut în Lugoj, din părinți meseriași în 1863, el este autorul celebrei „Replici“ a tineretului universitar român, din Transilvania, pentru care a fost osândit de Tribunalul din Cluj, în 1893, la patru ani temniță de stat.

A fost profesor în București și cu această ocazie a condus revista: „Liga Română“ și ziarul: „România Jună“.

În afară de aceasta A. C. Popovici a mai scris „La question en Transylvanie et en Hongrie“, Principiul de naționalitate, Chestiunea de naționalitate și modurile soluțiunii sale în Ungaria, Vorbe înțelepte, Maxime și reflexiuni.

Coriolan Brediceanu, a fost promotorul vieții noastre naționaliste bănățene, pe care o dirija din Lugoj. De profesiune avocat, omul politic al Banatului, s'a născut în Lugoj, în 1849, dintr-o familie de meseriași. A făcut școala la Budapesta, unde obține diploma de avocat la 3 Ianuarie 1874.

În același an se stabilește în Lugoj, unde prin felul său de a fi, a ajuns cel mai popular om pe care l-a avut Lugojul vreodată:

*Nu-i român ca bănățeanu,
Bănățean ca Lugojeanu,
Lugojan ca Brediceanu“.*

Ca avocat, a apărut cele mai multe procese politice, intentate ziarelor și politicianilor români din Ungaria și Transilvania.

În 1881, la Sibiu, pledează pentru pasivitatea politică a Românilor din Austro-Ungaria.

A fost ales deputat în Dieta Ungariei, la 1906. Coriolan Brediceanu, ș-a consacrat tot avântul valorii sale prodigioase, activității naționaliste, pe care a desfășurat-o în orașul său de naștere, prin serbări, petreceri, piese de teatru, căci era și un pasionat diletant al teatrului românesc, unde a purtat succese frumoase.

La îndemnul lui Coriolan Brediceanu, s'a zidit „Concordia“ și „Casina Română“ din Lugoj, după cum tot lui se datorește și avântul pe care l'a luat corul „Ion Vidu“.

Vieaja și simțirea lui românească, împreună cu ale celorlalți luptători români lugoieni, de aici înainte, se vor împleti ca firele de borangic în covorul tricolorului adevăratei simțiri românești.

Pentru că societatea veselă, unde se întruneau toți acești bărbați, era „Masa Poganilor“. Numele acestei societăți este foarte semnificativ, „pogan“ în graiul bănățean însemnând „puternic“. Și până la sfârșitul luptei pe care o purtaseră, ei au fost cei mai puternici, cei „pogani“, cu toate asupririle și amenințările, ba chiar și întemnițările pe care le-au suferit din partea stăpânitorilor milenari.

Societatea aceasta le era paravanul, căci în dosul lui, blocul de români își organiza ședințele naționaliste. Sub această deghizare, dar cu tot curajul au scos ziarul „Drapelul“, organ de luptă politică, cum rar se afla pe vremea aceea în Ardeal.

În acest scop, Coriolan Brediceanu, a adus pe Valeriu Branisce, din Timișoara, care, ajuns pe acest sol lugoienesc, s'a asimilat și s'a împământinit aici. Acesta era tânăr pe atunci și profesor. Își luase doctoratul în filosofie la Budapesta cu teza „Despre poeziile lui Andrei Mureșianu“, iar la Timișoara, fusese directorul ziarului: „Dreptatea“ pe care îl redacta cu Dr. C. Diaconovici.

V. Branisce a fost întemnițat în 1895, acuzat pentru agitații în 24 procese și condamnat la 2 ani temniță de stat și 1300 florini. Iar a doua oară, în 1918 Februarie, a fost închis la Ceghedin împreună cu alți luptători bănățeni, acuzat de „spionaj și de înaltă trădare“, în favoarea armatei române, prin articolele din „Drapelul“.

Alături de Dr. Alexandru Mocioni, Coriolan Brediceanu, Valeriu Branisce, au mai contribuit prin activitatea lor la „Drapelul“, la ridicarea vieții naționale bănățene: Dr. Ștefan Petrovici, Dr. Petru Barbu, Dr. Gheorghe Dobrin, maestrul compozitor Ion Vidu, Protopopul Mihail Gașpar, care a redactat ziarul „Drapelul“ după moartea lui Branisce.

Traian Iancu

Oameni și cărți

(Jack London — Radu Boureanu — Stanciu Stoian)

Deși au trecut mai bine de douăzeci și cinci de ani de la moartea lui, publicul românesc se interesează într-un ritm mult prea lent de opera și viața marelui scriitor american care a fost și a rămas Jack London.

În traduceri puține și uneori deficiente, opera sa nu este cunoscută la noi decât într-o mică măsură, iar viața sa extraordinară, aproape deloc. Nu ne putem explica aceasta, cu atât mai mult cu cât titlul a sporit la noi în ultimii ani și mai ales acela al traducerilor. În vreme ce epuizează multe ediții scriitoriașii abia băgați în seamă pe mările Tamei, un uriaș ca Jack London este desconsiderat. În cel mai bun caz, este socotit scriitor pentru tineret, pentru amatori de aventuri.

Recitind deunăzi „Răsvăritii de pe *Elseneur*”, m'am adâncit din nou în viața aceia de căm și totodată de înordare, de poezie dar și de luptă, pe care o trăesc lupul de mare, pasionații nesfârșitului peisaj mării.

Vagabond, Jack London n'a băătorit numai drumurile nordice din Klondike și Alaska, dar mai cu seamă pe acelea ale oceanelor nesigure și netemute. El a cutreerat mările cu mai multă siguranță decât Moise, când a trecut marea Roșie, deși deseori în tovărășia celui „lumpen” al mateloților, a celui conglomerat de declassați gata oricând la orice „lovitură”.

Jack London istorisește faptele, așa cum s'au petrecut, rareori complectând peisajul uman cu elemente supte din propria-i experiență. Realist în toată opera sa, el a dat totdeauna mai multă atenție factorului social decât celui psihologic. Oamenii lui trăesc viața colectivă, activă, productivă, viața de toate zilele, a goanei după pâine, numai uneori după avere.

Răsvăritrea de pe *Elseneur* se desfășoară înaintea ochilor noștri, ca un film făcut pe viu, fără actori și fără regizor. Și este un film minunat, de mari proporții.

Nu trăim numai viața limitată la echipaj și la ofensivele primejdioase ale elementelor naturii desănuite, ci întreg peisajul Atlanticului și Pacificului și mai ales peripețiile trecerii capului Horn.

Jack London este tot atât de puternic în romanele sale „marine” ca și în acelea în care împărtășim viața exploratorilor, a vagabonzilor și a celor certați cu justiția. Aceștia omenesc, adâni și adevărat respiră în toate cărțile sale. El înțelege omul chiar atunci când scoate cutitul de la brâu și nu-l condamnă nici dacă este el — însuși victimă.

În cărțile sale, omul apare ca produs social, mânat nu numai de instincte și pasiuni, dar mai cu seamă de intemperiiile luptei pentru viață, căci să nu uțăm că pâinea se câștigă mai greu, cu înfinit mai multe riscuri, pe panta de dincolo de lege.

Deaceia nici cel mai decăzut dintre eroii săi nu ne este antipatic, deaceia nu ne lasă să judecăm personajele sale în numele moralei burgheze.

Omul rămâne om chiar dacă îm-

prejurările îl împing la gesturi reproababile, la fapte grave care primejduiesc viața sau onoarea altui om. Deși nu se lasă antrenat pe povârnișul umbrietor al anarhiei, Jack London amățeșează chipuri care traesc în timp care- supravețuiesc și-i perpetuizează gloria. Avem emoția de a găsi precuțineni acea neseacă dragoste de oameni, care ne apropie atât de mult de el și de cărțile sale.

*

La Salonul Oficial de anul acesta, ne-a impresionat puternic lucrarea de mari proporții prezentată de d. Radu Boureanu *Natura* statică, cu care a obținut premiul „Anastase Simu”, ar putea figura cu cinste în oricare muzeu național sau străin. Nu înțelegem de ce echipa oficială de cumpărări n'a achiziționat-o pentru colecțiile Statului. Este adevărat că criteriile de apreciere sunt adeseori subiective, dar nu este mai puțin adevărat că s'a făcut o mare nedreptate d-lui Radu Boureanu, care sa remarcă atât de viguros în competițiunea oficială a plasticeii din acest an.

Amintindu-mă că Radu Boureanu nu este numai pictor, ci și poet, romancier și ziarist, me-am dat seama că satisfacțiile care care tind el în viață sunt cu totul de altă natură și că, în fond, nu-l pot diminua pe ei scăderile altora.

Din ultimul său volum de versuri, „Cai de apocalips”, desprindem acest poem care s'arue în ochii și urechile noastre:

Vreți un poem?

Eu nu mai știu să plâng, să gem,
gem timpurile pentru noi, —
timpurile noi.

Sub goana făpturii cotropite,
stau ca o țarină tocăă sub copite.

O goană de Gepizi,
strigoi unei hoarde,
și cartea unde o deslizi,
litera arde.

Vreți o minciună,
bătută pe nicovață luoie de lună?
O! sunt atâtea căe dorm în cap,
cât nu sunt pagini să le ncap,
și pentru câte fierb în suflet,
nu am răsuflăt.

Un câneac de tristețe?

Stau răzimat de strâmba tinerețe,
de tinerețea ce-a îmbătrânit,
și din tristețe cântecua pornit.

A estor versuri de nobilă răsvăritre nu socotim că le putem adăuga altceva decât înțelegerea și prețuirea noastră.

Pe d. prof. Stanciu Stoian îl cunoaștem de multă vreme, atât din activitatea d-sale publicistică, din articolele numeroase pe care le-a dat unui număr important de ziare și reviste, cât și din cărțile sale de pedagogie și critică literară.

De la „Școala superioară țărăneasă” și până la „Curentele noi în pedagogia contemporană”, de la „Agrologia socială” și până la „Problemele localismului educativ”, d. Stanciu Stoian a parcurs un drum ascen-

dem, care îl situează în totu de frunte al pedagogilor noștri.

Prin lucrările sale: „Copilul în literatură”, „Țărâmul în literatura română”, „Ion Creangă și școala poporului”, d-sa se afirmă ca un flu observator literar cu vădite tendințe către elementul social.

Ceiace face însă să ne oprim mai îndelung asupra activității d-sale, este ultimul volum pe care l-a dat la iveală, intitulat „Probleme de erii și de azi ale pedagogiei românești”.

În această carte, de peste trei sute de pagini d. Stanciu Stoian trece în revistă gândirea pedagogică românească, de la începuturi și până în zilele noastre. Încă de la primele pagini, d-sa se pronunță pentru o concepție sociologică a pedagogiei: „Educația și școala trebuie socotite ca instrumente ale societății pentru propria ei cultivare”.

Ridicându-se împotriva exagerărilor pedagogiei psihologice, care la noi n'a puut da roadele așteptate, d. Stanciu Stoian arată că școala nu poate urma decât direcțiile și aspirațiile societății pe care o servește. „Societatea românească ascultă și a de aceeași legi ca orice societate. Este și ea produsul unor factori care o condiționează structural și al unei evoluții peste care nu se poate trece cu buretele”.

Privită social, evoluția școlii și a gândirii pedagogice românești capăă un relief deosebit în lucrarea d-lui Stanciu Stoian, care prezintă interes nu numai pentru lumea școlii dar pentru orice intelectual preocupat de problemele sociale și culturale.

Suportând influențe străine — franceză și germană — și autohtone — jjuimismul, semănătorismul, poporanismul, etc. — școala românească se formează, se desvolă, se consolidează, dar caută încă drumul său propriu, adecuat cerințelor timpului.

Cu un sigur simț, cu un real spirit critic, d. Stanciu Stoian ne arată aportul fiecărui gânditor român în mișcarea pedagogică. Dând dovadă de discernământ și echilibru, d-sa știe să aleagă luminile și să înlăture umbrele.

După această frumoasă prezentare a gândirii noastre pedagogice, cunoaștem evoluția școlii românești, prin legile și prin reformele ei și luăm contact cu o seamă de probleme actuale, cum de pildă: tradiția și prejudicata în școală, rolul sociologiei în formarea învățătorului, ridicarea culturală a satului, grupul școlar, promovarea elevilor în școala primară, educația cooperatistă, educația fizică, scrierea frumoasă și predarea ei în școala primară.

Marele merit al cărții d-lui Stanciu Stoian constă în claritatea expunerii, în construcția solidă și armonioasă a lucrării, în forma plăcută și antrenantă în care înfățișează ideile altora și ale sale și mai ales în analiza din punct de vedere social a tuturor manifestărilor noastre pedagogice. Volumul d-sale aduce o contribuție de prim ordin la limpezirea debaterii și la deslegarea problemelor pe care actualitatea le supune pedagogiei.

Paul Teodorescu

V. Beneș: Semn rău, nuvele, ed. Gorjan

O istorie literară, în viața culturală a unui stat, trebuie să însemneze totdeauna un eveniment de seamă. El trebuie consemnat între intenția propagandistică a națiunii respective și acțiunea retrospectiv-gospodărească de inventariere, de clasare și comentare a întregii producții literare, dela originea ei.

De aceea istoricii literari s'au străduit să privească în toată complexitatea lui fenomenul evoluției unei literaturi și să-l facă accesibil tuturor acelor care se interesează.

Trebuie să subliniem dela început că din nenorocire este vorba de literatura fiecărei țări în parte. Căci după cele câteva tentative făcute în secolul trecut prin care se încerca a se dăruia lumii întregi o operă care să cuprindă întreaga literatură mondială în evoluția ei — nimenea nu și-a recunoscut suficiență erudiție și forță de muncă să se prezinte la altarul înfăptuirilor de autentică utilitate universală — cu un asemenea manuscris. Astăzi, se pare că intenții ca acestea, nu intră în vederile celor cărora lumea le-ar putea, pe drept cuvânt, pretinde o atare uriașe înfăptuire.

Țara noastră nu se poate mândri decât cu o singură istorie a literaturii ei.

Nu ne referim, firește, nici la aceea a lui Iorga nici la aceea a lui D. Murărașu. Prima păcătuiește de un savantlăc neobiectiv iar cea de a doua de o sumedenie de scâderi dintre care insuficiența bibliografică și un pronunțat didacticism sunt cele mai puțin grave care i se impută.

Istoria literaturii române către care merg absolut toate preferințele competente este desigur aceea a distinsului profesor ieșean G. Călinescu, în care întreaga viață literară românească a fost făcută accesibilă tuturor de o manieră ce am comentat-o mai de mult.

În țara noastră însă s'a simțit nevoia unei istorii literare a unei alte țări. Și aceasta numai dintr'o explicabilă sete de cunoaștere mai amănunțită decât ar fi putut-o satisface profesorii de liceu. Fiindcă nu greșim când susținem că mai ales tineretului i se adresează cartea de care ne vom ocupa mai jos.

Datorită d-lui profesor Constantin Calafateanu și editurii Prometeu, istoria literaturii românești (să nu vi se pară paradoxal) s'a îmbogățit cu încă un capitol: Is-

toria literaturii franceze.

Din „Istoria literaturii franceze“ de d. Constantin Calafateanu, au apărut recent în limba noastră numai două volume, lucrarea va avea însă cinci și probabil că își va atinge scopul pentru care ea a fost scrisă.

„Trebuie să mărturisesc, scrie autorul lucrării, că am luat această inițiativă după ani întrezi de meditații. Școlarii, studenții și întreaga societate românească au posibilitatea să-și procure o istorie a literaturii franceze în limba lui Voltaire, în care să poată studia cu ușurință întreaga cultură a poporului francez. Ca profesor de literatura franceză am putut constata atât în școală cât și în societate, că realitatea se prezintă cu totul altfel. Școlarul nu citește franțuzește decât cartea de școală. Lui îi este foarte ușor să spuie că Victor Hugo a trăit în Evul Mediu sau că Bossnet a scris fabule. Idei clare asupra literaturii nu are...“ (din prefață).

Iată de unde a plecat d. Calafateanu.

Volumul întâiu cuprinde „Formarea și evoluția limbii franceze“. Limba vorbită astăzi a izbucnit deabia în secolul al XV-lea. Literatura evului mediu franceză începe din secolul al XI-lea. Ea era scrisă însă în limba romană a căror origini le stabilește cu competență d. Calafateanu.

Urmează apoi 12 capitole în care cu probitate științifică istoricul nostru literar analizează pe rând dând concludente exemple „Poezia epică și romanescă“, „Poezia satirică și alegorică“, „Proza și reprezentanții istoriei“ și așa mai departe, până la Corneille. („Teatrul în secolul al XVII-lea), capitol cu care se încheie primul volum.

Trecerea la clasicism din volumul al II-lea ni se redă astfel:

„Dela Pierre Corneille la Jean Racine. Între Cidul lui Corneille și Andromaca lui Racine trecu o perioadă de 31 ani în care timp reprezentanții tragediei franceze rivalizau, uneori cu succes, cu marele Corneille. În anul 1664 apare pe scena franceză Jean Racine cu tragedia Thébaidă ou les frères ennemis.

Corneille vedea în acest tânăr autor, un rival serios și caută să-l înfrunte cu piesele: Othon, Agésilas, Attila roi des Huns. Racine răspunde cu Alexandre și un an mai târziu cu Andromaca. Ascensiunea unuia și declinul celuilalt sunt vizibile.

Totuși, în această perioadă de 30 ani își fac apariția scriitori cunoscuți și apreciați de contemporani (p. II); Thomas Corneille, L'Abéé Boyer, Quinault, Pradon ș. a.

După Racine, urmează Jean de la Fontaine. D. Calafateanu face o extrem interesantă istorie a fabulei lui La Fontaine în care stabilește o triplă inspirație: orientală, neolatină și ev-medievală.

Cel de-al doilea volum se termină cu capitolul despre evoluția limbii franceze în sec. XVII.

O privire de ansamblu asupra istoriei literaturii franceze a d-lui Constantin Calafateanu nu se poate face fiindcă lucrarea nu a fost încă terminată. După apariția și a celorlalte volume care au fost anunțate, vom reveni asupra lucrării.

Ținem, până atunci, să spunem că așa cum a fost concepută cartea aceasta, cu o bogată bibliografie la sfârșitul fiecărui capitol, constituie un ideal îndreptat pentru toți aceia cari doresc să cunoască temeinic literatura franceză, fapt pentru care meritele, cum am mai spus, revin în egală măsură d-lui Calafateanu și editurii Prometeu.

În nuvelistica noastră un nume care își face loc cu meritată cinste este acel al d-lui V. Beneș.

Cu volumul de nuvele „Semn rău“, de curând apărut la editura Gorjan — d. V. Beneș se impune în rândurile puține ale adevăraților nuveliști români.

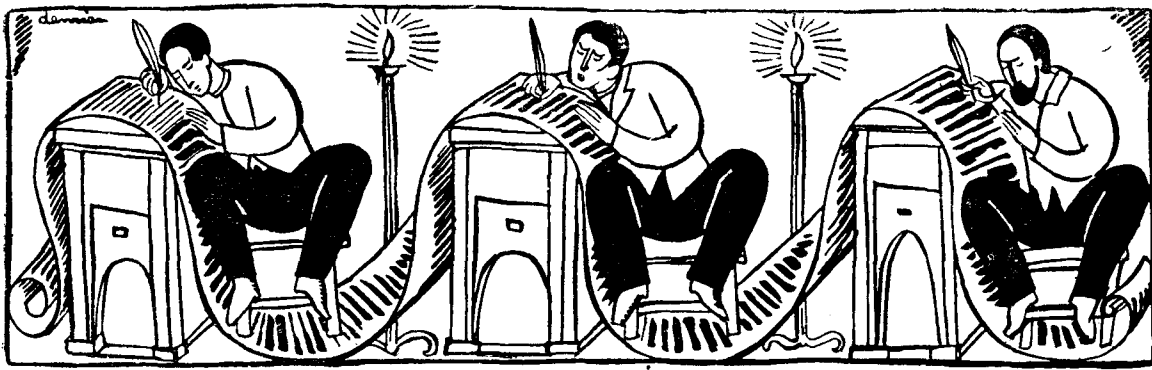
Proza sa aduce o prospețime aproape unică în istoria literaturii noastre deși pe alocuri, cum este în nuvela Pendula, se pot totuși descifra atmosfere pe care parcă le-am mai întâlnit la Gib. Mihăescu (Vedenia).

Majoritatea nuvelor d-lui Beneș sunt dominate de acea trăsătură caracteristică literaturii germane din secolul al XVI-lea — a burgurilor mohorâte, cu cetăți învechite peste care plutește izul gotic al asperităților de factură nordică.

Căci preferințele nuvelistului se instalează comod în lumea vechilor stăpânitori de cetăți, despoți și pătimași.

Ceeace deosebește fundamental pe d. Beneș de ceilalți nuveliști este senzaționalul cultivat până la sublimare aproximativ în cinci din cele zece nuvele ale volumului „Semn rău“.

T. Tretinescu

FAPTE IDEI OBSERVAȚII

Sărbătoarea Blajului

Din 1848, ziua de 3/15 Mai a devenit sărbătoarea tradițională a Blajului. An de an se comemorează cu tot mai mare însuflețire. Anul acesta serbarea de 3/15 Mai a avut și o semnificație deosebită. S'au împlinit 250 de ani dela nașterea marelui luptător Inocențiu Micu Clain, episcopul martir al secolului al XVIII-lea. Presa a remarcat în mod deosebit semnificația serbărilor dela Blaj. Curentul a dedicat un număr special Blajului. D. Pamfil Șeicaru a scris un editorial laminos despre semnificația Episcopului Micu în istoria Transilvaniei. În Universul a apărut un articol documentat al d-lui Zenovie Păclișanu, membru corespondent al Academiei Române, unul din cei mai buni cunoscători ai trecutului Transilvaniei. Tribuna dela Brașov a dedicat un număr Blajului, închinându-i un articol documentat al d-lui Gavril Pop.

Serbarea de 3/15 Mai a început cu Sfânta Liturghie, oficiată în vechea catedrală de II. PP. SS. Lor: Valeriu Traian Frențiu al Blajului, Ioan Bălan al Lugoșului și Vasile Aftenie al Bucureștilor, cu o asistență de preoți. Catedrala era arhiplină și răsunau melodios răspunsurile executate de corul tinerilor studenți în teologie. Piața din fața catedralei era plină de oameni, veniți din toate părțile țării, să cinstească memoria Episcopului Micu. Dela catedrală, lumea s'a îndreptat spre Palatul Cultural, unde s'a ținut ședința festivă în amintirea Episcopului Micu. Ședința a fost deschisă prin cuvântarea înaripată a I. P. S. Sale Dr. Valeriu Traian Frențiu. Au luat apoi cuvântul reprezentanții autorităților. D. I. C. Petrescu, subsecretar de stat a citit o scrisoare a d-lui Mihail Antonescu. D-sa n'a putut participa, dar sufletește a participat prin frumoasele gânduri adresate Blăjenilor. Au mai vorbit: canonicul Ioan Agârbiceanu în numele Academiei Române; d. Const. Giurescu, în numele Institutului de Istoria Românilor din București; d. Iuliu Hațeganu, în numele Universității din Cluj-Sibiu; d. Preda, în numele Astrei; d. Alexandru Borza, în numele Asociației Generale a Românilor Uniți. A vorbit și un reprezentant al Mitropoliei dela Sibiu.

Măreața ședință s'a deschis cu Imnul Regal și s'a încheiat cu Deșteaptă-te Române.

Dela Palatul Cultural, publicul s'a dus pe Câmpia Libertății. Acolo unde în 1848 a răsunat glasul lui Simeon Bărnuțiu a vorbit ilustritatea a Vicar Macaveiu, vicar general. Tinere-

țutul universitar și-a exprimat dorința de a asculta și pe d. Pamfil Șeicaru. A vorbit și d-sa despre rolul Blajului. În fața tribunei în care au luat loc autoritățile au defilat elevii și elevele școlilor din Blaj, precum și alții.

După masă, oaspeții au vizitat instituțiile culturale și bisericești ale Blajului.

Horia Trandafir

Redacționale

Rugăm ca toate schimburile de zure și reviste, apoi toate cărțile pentru recenzii să ne fie adresate de îndată și exclusiv la adresa noastră cea mai promptă: casa poștală no. 576, București I.

Uneori zile și săptămâni dearândul ziarele și cărțile rătăcesc pe la vechile noastre adrese, riscând să nu ne mai ajungă în mână. Corectarea adreselor se face imediat necesară, căci întreaga noastră corespondență se concentrează la casa poștală no. 576 unde se primește foarte repede și fără riscurile pierderii. Tot la casa poștală no. 576 rugăm a ni se trimite plicurile cu manuscrise și orice fel de scrisori în legătură cu redacția și administrația, apoi orice fel de corespondență adresată personal directorului nostru.

Ceeace e mai drag

e departe. Românul e simțitor în fața peisajului noului. Am citit scrisoarea unui soldat de pe front care își comunică impresiile stărnite de bogăția câmpului înflorit și de darurile splendide ale primăverii... dar aceste încântări erau deodată temperate de amintirile de acasă: „ceeace e mai drag însă a rămas acolo la voi“, aproape așa se exprima, evocând dragostea nețărmurită de satul natal unde sunt toți cei iubiți ai lui: niciun loc pe pământ nu e atât de frumos ca acasă.

Etnografie română

Cercetările etnografice regionale devin tot mai numeroase. Anuarul Arhivei de folklor a Academiei Române a avut ferida inspirația de a publica un volum folkloric-etnografic despre ținuturile românești cari în actuala situație politică sunt în afară de granițele țării, dar cari din punct de vedere etnic sunt și au fost românești. D. Vasile Scurtu, inspector școlar a publicat în acest volum un studiu mare intitulat: Cercetări folklorice în Ugocea Românească

(jud. Satu-Mare) (apărut și în extras). D. Vasile Scurtu a fost profesor la Satu Mare și a muncit mult pentru buna sporire culturală a acelu' colț de țară. A publicat un studiu despre Petru Bran fost profesor de limba română la liceul din Satu Mare precum și lucrări despre ținutul Satului Mare. Menționez o publicație franceză — Le rhotacisme dans la région d'Ugocea (1941). Ugocea, e numele unui comitat vechi din Nord-Est, provenit din Ugo și suflul ca, purtat de vreun sat vechi, care s'a contopit cu altul, căci documentele nu-l pomenesc. Se întâlnește doar ca titlu nobilitar (Com. de Ugocea). Documente vechi latinești numesc satele din ținutul Ugocea — *valachales*. În introducerea d. V. S. studiază, face istoricul regiunii, ocupându-se și de starea culturală și socială de azi. Analizează viața tradițională cu diversele genuri de literatură folklorică. Publică o întreagă colecție folklorică inedită, culeasă în anii de profesorat la Satu Mare. Folklorul e transcris cu unele semne dialectice, ca să poată reda caracterele dialectale. Anuarul Arhivei de folklor de sub conducerea d-lui Ioan Mușea a mai publicat cercetări folklorice regionale ale d-lor C. Petrovici, Ștefănuță. Cercetările d-lui Vasile Scurtu sunt contribuții inedite importante pentru studiul granițelor de vest.

I. E. N.

Recoltă bună

Țara e o grădină. După Martie secetos și îngrijorător, au căzut ploile de Aprilie și Mai în abundență — astfel recolta este foarte promițătoare. O ploaie la timp valorează miliarde. Toate popoarele au zicala în legătură cu Maiul ploios, dar și românul spune: „ploaia de Mai aduce mătăi“. Nu numai de cereale este vorba, ci și de pășunatul animalelor slăbite în urma lipsei de furaje și din cauza întârzierii creșterii ierbilor în primăvara timpurie. Hrana vitelor este acum asigurată, iar fânul va fi berechet. Fără vite pământul se sleiește, iar roadele sunt compromise. Se vede că avem perspective îmbucurătoare în economia anului.

al universității „Regele Ferdinand” din Cluj-Sibiu a editat anuarul VIII pe anii 1939—1942 în refugiu, tipărite fiind o parte la Cluj, alta la București, iar cea finală la Sibiu. Peripețiile destinului nostru recent au fost suferite chiar și de o astfel de tipăritură universitară. Volumul VIII a apărut cu grijă și sub auspiciile d-lor profesori-istorici Ion Lupaș și Alexandru Lapedatu care au dezvoltat o activitate atât de laborioasă și asiguraseră institutului o temelie atât de solidă în capitala transilvană. În cele 600 pagini se cuprind studii grele istorice de Marina Lupaș, Aurel Dăcei, Carol Göttnner Prodan, Dima, Bologa, Russu, Ion Lupaș și numeroase cronicile privind istoria românilor. Sunt documentări admirabile asupra trecutului nostru.

Anuarul este o colecție de cercetări științifice întreprinse mai ales de valoroșii tineri formați la școala institutului, în frunte cu d-nii Crăciun Șt. Pascu, I. Moga, Aurel Dăcei care fac dovada unor foarte măgaloase și savante informații asupra cărților istorice apărute la noi și în străinătate în legătură cu neamul românesc. Institutul promite, că în curând va avea posibilități să publice încă două anuare: al IX-lea și al X-lea. Atât ca investigații curajoase originale, cât și ca arhivă istorică, marele anuar istoric de sub îndrumarea d-lor prof. univ. Lapedatu și Lupaș, prezintă o importanță deosebită.

Tie

Iubirea cea curată nu se spune
Ci se trăești 'n plin în eul tău...
Și soarele răsare și apune
Fără să-l fi văzut vr'odat pe Dumnezeu.

Căci minte cel ce spune — că iubește
La colțul uliței de mahala;
Iubirea dacă-i sfântă se trăește
Acolo 'n fund de inimă — undeva.

Nu cere trâmbiși, osanale
Din curcubeu se vor naște ploii
Și floarea dacă-i plină de petale
Nu se usucă ci moare lângă noi?!

Căci au cântat atâția barzi iubirea.
Și — atâți au plâns la catafalcul ei,
Sub lavă de vulcan doarme simțirea
Plângând înăbușit — când n'o mai vrei.

Virgil Tabacu

RECTIFICARE

IOVAN IORGOVAN ÎN CAPITALĂ; articolul inspirat din „Săptămâna Bănățeană”, publicat în numărul precedent al revistei noastre (No. 4 din Aprilie 1943) se datorește d-lui Ion Negru și nu Ion Neagu, cum din greșeală a apărut pe copertă.

Odată cu rectificarea aceasta semnăăm că și în corpul articolului citat s'au strecurat trei greșeli. Se va citi deci, la locurile respective, astfel: Toată în loc de Totodată... curtea gospodării bănățean...; „Pemii” (în loc de „Premii”...), cei grozavi în imaginația pașilor bănățeni... și, în fine... Tiberiu Brediceanu, precum și muzicii noastre scenice în loc de... zilnice).

Dealtfel suntem siguri că cititorii au gustat cu multă plăcere savoarea articolului „Iovan Iorgovan” al cărui autor d. Ion Negru semnează și în n-rul de față splendidul studiu asupra lui „Andrei Mocioni și istoria Transilvaniei”.

REDAȚIONALE

EDITURILE, ZIARELE, REVISTELE, COLABORATORII, ABONAȚII și toți câți vor să ne trimită cărți pentru recenzii, schimburi, manuscrise, scrisori și comunicări sunt rugați a ni se adresa exclusiv la căsuța poștală no. 576 — București I — pe numele directorului sau revistei „Societatea de mâine”.

DIRECȚIA

Sumati

ROMANIA MARE
25 ȚIGARETE 500 LEI

NOUA ȚIGARETĂ
ROMANIA MARE
DE CALITATE EXCEPTIONALĂ
CONFECTIONATĂ DIN TUTUNURILE
CELE MAI FINE
DE MACEDONIA
PREZENTATĂ ÎNTR'UN AMBALAJ ELEGANT